

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 18. KVĚTNA 1932

ZA KČ 2.—

Francouzské volby přišly pozdě RUDOLF PROCHÁZKA

Obrana potlučených JAN J. LAICHTER

Inflací se krise nerozřeší JIŘÍ HEJDA

Něco z historie francouzské avantgardy RICHARD WEINER

Problém rakoviny PROF. DR. A. OSTRČIL

Vůdce nás opouští —fp—

Filmový kontingent a monopol Innemann —
Podkop pod spolupráci na Slovensku — Boj o jednotu soukromých úředníků
neskončil — Stroje a člověk

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Bářské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Bankovní dům

PETSCHEK A SPOL.

Praha II, Bredovská 18

Adresa telegramů Petschekomp

Prázdninové kursy francouzštiny

Institut de Touraine à Tours (Indre-et-Loire) — Čechoslováci 30% slevy — Účastníci ve věku 16–25 let 50% slevy na francouzských drahách — Slevy na drahách československých a německých pro středoškolské a vysokoškolské studenty

Zprávy: prof. V. ČÍŽEK, Praha XVIII, Ořechovka 284

Důležitá novinka pro národohospodáře

PROF. DR. V. MILDSCHUH:

Důchody u nás a v Prusku

dle výsledku důchodové daně

Knihovny Statistického obzoru, sv. 28, stran 20, Kč 5.—

U všech knihkupců a u fy

Fr. Borový, nakladatelství,

Praha II., Národní tř. 18

KNIŽNÍ NOVINKA

HUGO
VAVRIS

LELÍČEK

SHERLOCKA
HOLMESA

VE
SLUŽBÁCH

ILUSTR.
O. SEKORA

96 str. brož. 15 Kč váz. 27

U VŠECH KNIHKUPCŮ

NOVINKA TÝDNE:

JOSEF HORA:

HLADOVÝ ROK

Příběh města — Díla sv. VIII., s obálkou O. Mrkvičky — 240 stran — Brož. Kč 27.—, váz. Kč 37.—

U KNIHKUPCŮ

FR. BOROVÝ — NAKLADATELSTVÍ — PRAHA

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Lékaři, pozor! Prodám za pouhých Kč 3.200.— úplně neporušené dílo:	Halban-Seits: Biologie u. Pathologie des Weibes 1930—1931, 8 dílů v krám-	ské ceně 8.200 Kč. Nabídky do adm. t. 1. pod čís. 121. U Flory volné byty	(pokoj, kuchyň i jednotlivé) nezařízené pronajme. K doptání: Praha XI.,	Sudoměřická 11.	offsetovém papíře. Značka „Kniho- mil“, do adm. t. 1. pod č. 122.
--	---	---	---	-----------------	---

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 19. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: V. KOENIG: Případ Pavla Gorgulova. — J. E. ŠROM: Závěrečný rok první pěti-letky. — JOS. MACEK: Statistická metoda dra Brdlíka. — RICHARD WEINER: Něco z historie francouzské avantgardy. — FRANTA KOCOUREK: Hodinu u zeleného diktátora. — Alenka v říši nesmyslů. — Na cestě k soběstačnosti - na špatné cestě. — Sokolská zkouška státníková. — My něco víme, ale nepovíme. — Racionalisace, která není hodna svého jména. — Boj o zpolitování Jednoty soukromých úředníků. — Organizace rozhlasu. — Stroje a ruce.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 18. KVĚTNA 1932

ČÍSLO 20

Francouzské volby přišly pozdě

Kdyby byly takovéhle francouzské volby přišly před rokem nebo před dvěma lety, nebyli bychom se dostali tam, kde dnes jsme. Tvrzení tohoto druhu patří ovšem do nejisté říše proocetví, dohadů a zbožných přání, ale já jím chci vyjádřit jen tu negaci, kterou obsahuje: Levicové volby ve Francii jsou opožděné; události daleko předstihly formulace otázek, při nichž větší pružnost, přizpůsobivost, chcete-li, ústupnost vlády francouzské mohla být užitečná. Když president Hoover přišel se svým návrhem bezpodmínečného a bezúročného moratoria, bylo třeba chopit se toho oběma rukama, poněvadž to byl slib příštího škrtnutí všech válečných dluhů a jako takový mohl mít neodhadnutelné psychologické kvality pro vzpružení světového hospodářství. Možná. Všechno dobré je jen nadějí a, bohužel, minulou. Příležitosti jsou patrně proto, aby se propásly.

Jisto však je, že dnes již nemáme slibných příležitostí, nebo aspoň, že pouhý fakt rozmnožení radikálních a socialistických a zmenšení počtu pravicových a nacionalistických poslanců v pařížské sněmovně nám ji neopatruje. Kancléř Brüning řekl to Lavalovi nebo Briandovi při marné loňské návštěvě velmi správně: „Neštěstí franko-německých styků spočívá v tom, že obě země nepronesou nikdy v tutéž dobu totéž slovo.“ Když Německo je naladěno ke smíru, Francie se zatvrdí, a když Francie změkne, zatvrdí se zas Německo. Ovšem za přechodnými politickými náladami a osobními změnami v kabinetech jsou stále skutečnosti národů, jejich povah a jejich dějin, jež není v ničí moci odstraniti. Francie přeje si míru — při zachování toho, co má. Německo přeje si dosáhnout toho, co ztratilo — třeba i za cenu nového boje — bude-li to nutno a jakmile to bude možno. Celá politika se svým uměním a se svou moudrostí, plnou variant, leží mezi těmito dvěma póly: Bezpečností statu quo a obnovou rovnosti podmínek — mírem co možno nezměněným a vývojem se stálými úpravami a změnami, až snad i převratem, katastrofou, válkou. Francouzský lid je pokojný. Nemá také proč „viděti rudě“. Ale že se dovede bránit a že nepouští ochotně své, dokázal nejen u Verdunu, nýbrž dokazuje i každý Francouz za sebe v každodenním životě.

Některá vláda ukazuje spíše mírumilovnost, jiná spíše houževnatost francouzského člověka. To jsou nuance. Vlády legislativy 1928—32 svědčily pro první, legislativa 1931—36 vytvořila všechny podmínky pro vlády, které by osvědčovaly druhé. Laval měl nejlepší úmysly a Brianda po boku. Panevropská a pacifistická filosofie se hlásala oficiálně, ale nepouštěl se lehkomyšlně ani centim. Briand sám si

kdysi stěžoval, že nemůže Němce získat pouhými laskavostmi. Ne, že by Francie byla nepřinesla žádných „obětí“. Byly nám často vypočteny, známe je a uznáváme. Ale byly to právě „oběti“. Francie nechala si je uložit, ba přímo vyrvat svými milými spojenci, ať to byly slevy na reparacích nebo vyklizení Porýnska. Pak to ovšem nemohlo mít žádnou cenu pro získání franko-německého smíru. Francie nedovedla ochotně přijímat iniciativu cizí a vpadat ostatním do noty s iniciativou vlastní. Tak se stalo, že Laval přijel s prázdnými rukama z Berlína i z Washingtonu — a Tardieu pak ze Ženevy i z Londýna. Jeho návrh mezinárodní armády je ideální, ale zřejmě neproveditelný, dokud není žádné mezinárodnosti, nýbrž jen univerzální změt národností. Ženeva podobá se spíše hnízdu hadů než vznešenému areopagu.

Nyní přijde Herriot a bude to, ať už složení jeho většiny a jeho kabinetu bude jakékoli, zkoušet na jiný způsob. Jiní lidé, jiné metody. Noví lidé, nová důvěra. Tardieu byl leckde dokonce podezřelý se svým mezinárodně vojenským pacifismem, zda snad nechce v tomto oboru tak mnoho proto, aby nedostal nic a nemusil odzbrojovat. O Herriotovi se to říkat nebude. Ale to neznamená, že by Herriot nekladl tytéž podmínky. Francie vskutku nemůže odzbrojit, je-li k tomu vyzývána tak vlídně jako až dosud. Od nové francouzské politiky očekáváme, že dovede vzbudit onu důvěru, které zejména předešlá vláda postrádala, důvěru v mírumilovnost francouzského sedláka a maloměšťáka, což však se dá získat zas jen za důvěru. Herriot, který tak dobře dovede reprezentovat „průměrného Francouze“, poněvadž se dovede vcítit v jeho duši, v jeho myšlení a v jeho potřeby, musí se dovést také vcítit i v duše německé, italské a anglosaské. Francie má jistě podmínky a požadavky vyrůstající z jejich životních potřeb, ale i podmínky a požadavky těch druhých vyrůstají z životních potřeb. Budeme-li každý viděti jen své a housti jen svou, nedostaneme se z toho Babelu, do něhož jsme zabředli.

Ale je opravdu ještě nějaká vyhlídka, že se z něho dostaneme? Nebyly naše jazyky už příliš spleteny? Lze si ještě porozumět v tom pekelném zmatku a hluku, v němž žijeme pod heslem „zachraň se, kdo můžeš“ a jemuž se říká odborně světová krize? Dokud byly ještě nějaké zdravé a mocné národy, musili jsme si stěžovat na jejich neporozumění, povýšenost, touhu po izolaci. Nyní, když jsou všechny postiženy a zmítány jednou epidemií, kde možno hledat a najít dosti klidu a síly k záchraně? Je možno na př. se dorozumět andělským jazykem s infernálním režimem lomeného kříže? Neboť opravdu v době, kdy ve Francii přichází k heslu vláda důsledně demokratická a pacifistická, stává se v Německu

pánem situace Hitler nebo snad komandant říšské obrany. Je nebezpečí, že toto nevídané nové Německo nepochopí francouzskou smířlivost. Bude ji považovat za slabost. Nespokojí se s žádným ústupkem, bude trvat na kapitulaci. Nebude chtít ani moci dáti žádných záruk, nebude vůbec schopno reální úvahy a rozumného jednání. Již dnes kancléř Brüning mluví tak, jako by si kompromisu vůbec nepřál a jakékoli jednání považoval předem za marné. Vychází z filosofie úplného trosečníka: nám se nic horšího nemůže stát. Jen Vy ještě máte co ztratit. Na shledanou! Německo se dnes cítí u konce své hazardní hry. Nemohou přijmout „diktovaný“ mír, odepřelo jej také světu. Kancléř říká zcela otevřeně: ztroskotání konferencí ženevské a lausanneské, odzbrojovací a reparační, znamená poslední ránu světovému hospodářství a nastane všeobecný úpadek a rozvrat. My, Němci, už jsme se v tom naučili plavat, ale jak vám se v tom bude dařit?

Tedy vyložená „Katastrofenpolitik“. Co se dá v takové atmosféře dělat? Může některá vláda francouzská přistoupit prostě na stanovisko, které kancléř precisuje docela jasně: Žádné další platy už nikdy, ani po krizi, neboť krize potrvá tak dlouho, pokud se bude držet reparační závazek. A dále: úplná rovnost podmínek ve výzbroji. Nemůže být trvale jeden národ odzbrojený mezi ozbrojenými. These zní výtečně, ale napadá nás bajka o sázce slunce s větrem, kdo dříve přinutí poutníka odložit plášť. Čeho vítr nemohl dosáhnout svou zuřivostí, dosáhlo slunce okamžitě svým úsměvem. Německo nemůže od Francie a sousedů očekávat odzbrojení, když to pronáší v postoji a tónem: peníze nebo život. Reparační historie je plna omylů. Od počátku klamně založená, poněvadž tu spolu s Německem byli poškozováni i angličtí spojenci a ti pak bezděčně tlačeni na jeho stranu. Dnes možno najít, když ne omluvu, tedy vysvětlejí německého odporu proti jakýmkoli dalším platům zejména v Chamberlainově rozpočtu, který s nimi už vůbec nepočítá. Ale jak se povede francouzské vládě, která uzná tuto v podstatě už neměnnou skutečnost? Herriot prohlásil na jedné z voličských schůzí, že ti, kteří teď přijdou k veslu, budou mu čedníci. Budou musit pustit mnoho neudržitelného a nedostanou už náležitě kompenzace prostě z nedostatku času.

Rudolf Procházka.

poznámky

Vůdce nás opouští

Do prvního letošního čísla musili jsme napsat poznámku s tímto titulem a bohužel se nám titul hodí ještě jednou a má tentokrát vyznačiti ještě větší opouštění než po prvé. Do svatoúšního čísla „Lidových novin“ napsal dr. Engliš článek „Také změny psychologie je třeba“. Velmi nespravedlivý článek k těm, kteří se na současnou krizi dívají způsobem nikoliv kapitalistickým a věří v možnost a potřebnost změny hospodářského řádu. Pokud můžeme pozorovati, pan dr. Engliš nemá pro ně než bagatelisování. Jeho článek mohl by snad ještě vhodněji býti nadepsán: „Nic se nestalo“.

Líčí věci tak, jako by všechna kritika kapitalismu nebyla než dým, nedorozumění a literátština; nejde o více než o „obnovu řádného solidního podnikání“, potom bude krizi konec; nejvíce překážejí a škodí ti, kdo mluví o změně řádu, neboť tím zastrášují podnikatele, kteří pak nemají chuť k práci, k investici-

ám a — k placení daní. (Tento poslední bod ve výpočtu všeho, k čemu podnikatelé nemají chuť, je nejzajímavější, zejména upozorňuje-li na něj někdo, kdo byl několikrát znamenitým ministrem financí; svědčí o jeho resignovanosti vzhledem k problému vymáhání zákonných daní od výroby a o jisté slabosti státu; lidem s pevným platem není dovoleno míti chuť nebo nechuť k placení daní podle toho, jakou náladu má veřejné mínění; jistě by nikdo neodpustil úředníkovi, kdyby chtěl se vyhnouti placení daní pod záminkou, že nálada veřejného mínění se mu letos nelíbí.) Podnikání, praví dr. Engliš, je mezi dvěma mlýnskými kameny; šibenice pro podniky a podnikání stavějí pryč „literáti, kteří řeší slohovými úkoly a překvapujícími obraty hospodářské problémy v článkách, jejichž nadpis — podle možnosti — nesmí počínati velkým písmenem.“ V tom se dr. Engliš mylí: o krizi hospodářského systému myslí a mluví i takoví lidé, kteří vždy dají rádně velké písmeno tam, kam patří, a jimž se jako zinnice protiví oni literáti, kteří si dali pošetilý slib neuzívatí jiných písmen než malých. Malá písmena jsou ovšem jen záminka: chce se naznačiti, že pochyby o trvalosti tohoto řádu vznikají v týchž kruzích, jako verše, dlouhé vlasy, sametové kabáty a flámy. Ale ani autoritě Englišovy ceny nemůže se podařiti vylíčiti všechny opravné hospodářské snahy jako odrůdu potrhlosti nebo literátštiny. Musili jsme sami bojovati mnohý boj proti literátům v řadách oprávců, kteří doufají, že měnití svět je tak lehké jako popisování papír. Ale tam, kde se celé socialistické snažení odbývá jako výmysl literátů, tam je křížovatka a tam se rozcházíme se svým vůdcem. Přestáváme mu rozuměti, a on jistě přestává rozuměti nám.

Obáváme se, že dr. Engliš nepostřehl, kterak lidský rozum, byv pobídnut krizí ke kritičnosti, přerostl kapitalistické poměry. Kapitalistickému řádu jistě se ještě tentokrát podaří překonat krizi, i když bude musiti učiniti mnohé ústupky ze zásad, které otcové dnešních kapitalistů považovali za nezadatelné; ale nebude už míti té moci nad myslmi, jakou mívá. Ne takové maroty, jaké vedou k nivelisování písmen, vedou také ke kritice kapitalismu; ke kritice kapitalismu a k přání, aby byl změněn, hodí se jako základ nejpřnější užívání zdravého rozumu. V dnešní společnosti nejsou nejhorší a nejhlopovější ti, kteří touží po změně. Bylo by nejhorší, kdybychom z této krize vyšli bez poučení. Ale pojetí Englišovo nezdá se jakékoliv základní poučení připouštěti.

Řekli jsme zde nedávno, že, nepřestávajíc býti liberály, musíme nyní jíti společně se socialisty ve snaze po uspořádání základů společnosti. Nebude to práce, kterou je možno vykonati za rok nebo za pět let; budoucí společnost poroste stejně pomalu, jako rostla tato: ale musíme aspoň vědět, kam chceme vésti, abychom se dovedli rozhodnout, ve prospěch jakého pořádku chceme jednati ve věcech pochybných. Socialismus v podstatě není nic jiného než myšlenka organisace, a domníváme se, že právě rozvoj vědy vede k požadavku organisace a že není třeba hledati literátské mozky jako původce. Věříme v socialismus nikoliv jakožto ve vítězství jedné třídy, nýbrž jakožto v důsledek vědeckého rozvoje; zmohutnělá věda stvoří takové podmínky, které bude právě tak málo možno vtěsnati do kapitalistických poměrů, jako vrátiti dospělou slepici do vajíčka. Socialismus není jen mravní nebo humanistická, nebo básnická nebo nějaká jiná otázka tohoto citového druhu; je to také otázka intenzivního hospodářství. Kdysi psávali sympaticky o komunismu jen básníci; nyní velmi se množí inženýři, kteří o něm také sympaticky píší. Mrzí nás, že dr. Engliš píše tak, jako kdyby silné vědecké stránky socialismu nebylo. K socialismu přejde jednou lidská společnost, až se jí dokonale omrzí dnešní plynání prací a hodnotami. Je nespravedlivé mluvit tak, jako kdyby v socialismu nebylo velmi solidních vědeckých impulsů a jako kdyby to byl jen jeden z literárních směrů.

Velmi správně, podle našeho cítění, napsal Macdonald: „Všeobecně se dá socialismus nejlépe definovati tím, že se snaží o organisaci hmotných hospodářských sil a jejich kontrolu lidskými silami; kapitalismus se pak dá nejlépe definovati tak, že se snaží o organisaci lidských sil společnosti a jejich kontrolu silami hospodářskými a materiálními.“ V tomto střetnutí má každý vědět, kde je jeho místo. Úloha rozumných a solidních podnikatelů dávno ještě není dohrána, a dr. Engliš má pravdu, praví-li, že je třeba je podporovati. Neudá se přece celá ta hospodářská reformace, již neujdou ani ti, kdo reformování býti nechtějí, ze dne na den. Není tedy spor mezi námi a Englišem o to, mají-li býti dobří podnikatelé podporováni. Ale proti tomu protestujeme, aby se socialistické hnutí pokládalo za jednu stranu toho, čeho druhou stranou jsou malá písmena v nadpisech. Pokud ostatního se týká, připomeneme jen,

že dr. Engliš pokračuje ve svém úzkém výkladu krise, hledaje její příčiny v deflaci a opomíjeje četné a podle našeho soudu závažnější příčiny jiné.

—fp—

Filmový kontingent a monopol Innemann

Konečně se dočkal čsl. filmový průmysl se strany státu té dlouho již požadované ochrany. Ale zavedli-li jsme si již ten slavný kontingent, tu „kýženou“ regulaci dovozu filmů, bylo by snad přece jen dobře hleděti si poněkud i regulace vlastní domácí výroby. Ponechme stranou tu nedobrovolnou subvenci, kterou v částce 105.000 Kč z každých dovezených sedmi filmů jsou nuceni zaplatiti filmoví dovozci výrobci jednoho českého filmu. Přihlédneme však blíže k vlastnímu kontingentu.—1:7.—1 film domácí na 7 filmů dovezených. Je to málo a zároveň i mnoho. Při zjišťování potřeby našich přímých konsumentů filmů, t. j. čsl. kin, sledáváme, že jejich roční potřeba i při sebe větším uskrovnování nemůže býti menší než 300 celovečerních filmů domácích. Při dnešním stavu výroby, odkázané na jediný atelier, to značí dohotoviti průměrně asi každých 9 dní jeden film, při 100% využití atelierového provozu. Při racionelním systému pracovním, kde by byla věnována každému filmu dostatečná příprava a ne menší péče, není 9 dní práce v atelieru tak málo, jak se na první pohled zdá, ale jak již řečeno, předpokládá to mnoho práce přípravné, kde vše musí býti předem nejen důkladně promyšleno, ale i rozvrženo a rozhodnuto. Není přehnané tvrditi, že veškeré práce spojené s pří-
mou, předběžnou přípravou, vlastním natáčením a definitivním sestříhem jednotlivého filmu, má-li býti obecnstvu předloženo alespoň režijně a technicky obstojné zboží si vyžádají vždy doby 1½—2 měsíců, kdy většina účastníků a zejména režisér, který vlastně tvoří jedinou ústřední postavu každého filmu, budou plně zaměstnáni.

Jak si však lze vysvětliti následující povážlivý zjev čsl. kinematografie, který jasně prokazuje jak bezhlavě a nepromyšleně je zde přistupováno k práci, kde hotový film vlastně nutno považovati pouze jako výsledný efekt řady šťastných náhod a shod okolností? Jak se nemáme obávati i nadále nepředložnosti tohoto, nyní státem chráněného a subvencovaného podnikání, když máme možnost se co chvíli přesvědčiti o nezdravé atmosféře, která od jeho prvních počátků český film obklopuje?

„Filmový kurýř“, oficiální orgán svazu majitelů kin, přinesl řadu zajímavých novinek ze zákulisí českého filmu. Mohli jsme se mimo jiné dověděti, jak blahodárně působilo zavedení kontingentu a nepřímého subvencování čsl. filmové výroby na její oživení. Zvukové ateliéry A.B., které již delší doby stály nečinně, jsou nyní překotně najímány a pro letní výrobní období nebude záhy již možno získati volné termíny. Sledujeme-li však výrobní program jednotlivých společností, překvapuje nás podivné, takřka monopolní postavení režiséra Svatopluka Innemanna, který v příštích několika měsících bude dle dnešních dispozic tak přetížen prací, že jen stěží, a to vždy pouze v neomezenější míře, bude moci vyhověti enormní poptávce po svém režiséřském umění. Teprve před 14 dny skončil práce v atelieru na filmu „Malostranskí mušketýři“ pro Meissnerfilm, a již se tam s ním opětně sledáváme při natáčení veselo hry „Šenkýřka u divoké krásy“, pro tutéž výrobu. A v červnu na něj čeká obchodní oddělení samotné A.B., akciové továrny na filmy, pro kterou má natáčeti dva filmy s prozatímními názvy „Před maturitou“ a „Písničkář“, čímž však jeho příští činnost není ještě zdaleka vyčerpána, neboť právě prý uzavřel s uvedenou již společností Meissnerfilm novou smlouvu na 5 (slovy: pět) dalších filmů, jichž zpracování si rozvrhne na zbývající mu ještě čas, jistě však tak, aby ještě i pro jiné společnosti měl možnost zrežirovati několik filmů.

Innemann, Innemann a stále Innemann. Ze 14 zatím připravovaných, českých filmů jich bude 9 neboli dvě třetiny režírovati jediný režisér. Není takřka jiných lidí, kterým by českí filmoví výrobci byli ochotni svěřiti režii svých filmů. Jak zde může vypadati pečlivá příprava a předběžné nastudování látky, jestliže jediný režisér je nucen, respektive ochoten nafotografovati a slepiti měsíčně někdy až dva hrané, celovečerní filmy. A funkce filmového režiséra je přece tak důležitá. Jak má český film dosáhnouti alespoň té nejnětější kvalitativní úrovně, jestliže je vyráběn při dosti omezených, technických, nemluvě o finančních prostředcích tak překotně a v detailech nepromyšleně, jako jest tomu nyní. Vždyť i v té Americe, kdy hollywoodský filmový velkoprámysl pracuje na zcela zracionalisovaném výrobním systému, je přece jen počítáno na všechny práce spojené přímo s výrobou průměrného filmu, tedy na nejnětější přípravy k natáčení, vlastní natáčení a se-

stříh nejméně 6 neděl, při nejdokonalejších výrobních prostředcích, které režisérovi neobyčejně ulehčují celkovou práci.

Naše filmová výroba si nedovede vytvořiti kádr pracovníků, mezi které by se mohla celková roční produkce co nejlépe rozvrhnouti. Naši výrobci znají pouze jediného režiséra, kterého nesmyslně zavalují prací, a s rozhořčením se pak staví vůči té části inteligentního obecnstva, které na každém novém filmu nutně vidí nepřipravenost a nedostatek péče ve zpracování. A při tom se již naše obecnstvo i kritika vzdala toho, posuzovati podobné filmy obvyklým měřítkem uměleckých požadavků.

Jaroslav Brož.

Podkop pod spoluprací na Slovensku

Autonomistický tábor dostal zálsus na Slovenskou Maticu a rozhodl se tam udělat jednu pořádek po svém. Však jak by jinak sprovedili se světa právě vydaná pravidla slovenského pravopisu, která jsou červeným suknem všem pravověrným autonomistům? Vždyť jim pravidla pochovala takové krásné tvary jako „prieprat“, což znamená české „převrat“ a nikoliv „průvrat“, jak by to mělo etymologicky i gramaticky znamenat. A pak se odvážili na slovenských pravidlech pracovati také Češi, z nichž mnozí jsou na Slovensku déle, než se u mnohého toho autonomistického Slováků probudilo vědomí slovenskosti vůbec. Tedy politická příslušnost, politická orientace nám bude na Slovensku nyní diktovat slovenská pravidla a ta budou nyní asi podle toho, který tábor si to na valnou hromadu Slovenské Matice lépe scukne a vyhraje. Letos to vyhrál posl. M. Rázus za pomoci posl. A. Hlinky, Siváka a jiných. A velmi svorně tito politikové pomáhali ze Slovenské Matice odejít nejen některým významným českým pracovníkům, ale také slovenským. Dokonce udělali z Matice uličku odchodu i posl. Ivanekovi, takto klubovnímu kolegovi posl. Rázusa. A při tom ještě někteří tajemníci Slovenské Matice nehájili návrhy a názory dosavadního vedení, ale pomáhali v potu tváře autonomistickým útokům politickým. Snad proto, že právě jednomu z těch tajemníků slovenská pravidla pochovala jeho vynález — hrozný tvar „prieprat“ místo správného „prevrat“ (převrat). A nyní šel správce Slovenské Matice prof. dr. Škultéty mlčky všemu přihlížet, díval se, jak jeho spolupracovníkům ukazují cestu ven a jak místo nich volí osobnosti, které s vědou dosud neměly nic společného, ale zato daleko více s určitou nenávisť vůči Čechům a Slovákům, orientovaným československy. Slovenská Matice byla dosud kulturní a vědeckou institucí, s níž sice nemohli všichni bratislavští vědeckí pracovníci již delší dobu spolupracovat, ale které přece jenom zůstala jaksi stranou vše toho politického rmutu. Až nyní došlo k bouři, která sice měla předzvěsti již několik roků v místních odborech Matice Slovenské v mnohém městečku slovenském, kde již delší dobu nepouštěli žádného českého místního pracovníka k práci. Ale ty místní odbory bývaly většinou takovou více méně uzavřenou společností, která toho mnoho nepolámala. Najednou luďákům nestačí spolek sv. Vojtěcha, do něhož se před několika lety právě ze Slovenské Matice utáhli a při tom si na Matici zavřeli, jako na společnost, kterou vedou slovenští evangelíci a kde najdou také místo k práci někteří z Čechů. A mají té práce čeští pracovníci v Matici za sebou opravdu dosti. Ať to byl Heřmanský, ať to jest docent Vázný, Plicka, který zachránil sta a sta slovenských lidových písní, který tvoří své známé folkloristické filmy s porozuměním opravdu jedinečným; všichni se plně obětovali práci v Matici. Nedávno udělali uličku z Matice Heřmanskému, dnes Váznému a jeho spolupracovníkům, zítra ji udělají Plickovi, ale vždy až teprve tehdy, když svou práci průkopnickou udělali — a tudíž mohou jíti; však on se již pak někdo najde, kdo se pochlubí jejich peřím. — Opravdu podařil se nyní podkop pod československou spoluprací na Slovensku autonomistům dokonale. Mohou býti spokojeni. Jak to půjde nyní k duhu Slovenské Matice, z toho asi pány autonomistické politiky hlava nebolí. Ukázali, co dovedou, a to, zdá se, že jim stačí. — A co na to řekne pan posl. dr. Hodža? Vždyť udělali uličku z Matice také poslanci jeho strany dr. Štefánkovi? Přizná se k tomu svému větru, který také on na Slovensku rozsévá?

lf.

Boj o Jednotu soukromých úředníků neskončil

Sobotní valná hromada této největší organizace soukromých úředníků nerozhodla boj mezi skupinou národních demokratů, usilující o zpolitování Jednoty a pokrokovou opozici, chránící její politickou neutralitu. Placeným a národním demokratickým ziskáním tajemníkům podařilo se svést pozornost většiny delegátů od účasti vedoucích lidí dosavadního vedení Jednoty na přípra-

vách k zavlčení této organizace do područí generálního sekretáře Svazu průmyslníků a unaviti delegáty v sedmihodinové debatě jednáním o osobních věcech. Celý nápor taktó ovlivněného vedení Jednoty soustředil se na osobu jednatele Miroslava Grégra, který odhalil přípravy národní demokracie a uveřejnil dokumenty kompromitující tuto politickou stranu a sekretariát Jednoty. Za pomoci existenčně závislých úředníků nemocenské pojišťovny, která, jak jsme se již minule zmínili, je nyní prozatímně v rukách osob dosazených vlivem Svazu průmyslníků, podařilo se docílití potvrzení vyloučení Miroslava Grégra. Tento fakt, že organizace zaměstnanců odstraňuje svého dosavadního vůdce, aniž by mu dala příležitost na valné hromadě ujmouti se slova a pokusiti se tak o svoji obhajobu, na základě pouhého obvinění jeho zaměstnavatele, nevyčkávajíc ani rozsudku soudního ani posudku disciplinární komise, je v dějinách odborového hnutí zaměstnaneckého ojedinělý a ilustruje nejlépe, jak silně již zaměstnavatelé vedení Jednoty ovlivnili.

Světlým bodem tohoto sněmování soukromého zaměstnavectva jest proto skutečnost, že za této situace podařilo se skupině, zaměstnavatelé nezískaných osob, při volbě nového výboru Jednoty porazití národně demokratickou kandidátku. takže je naděje, že nový výbor, ve své většině nepolitický, rozruší systém spojitéch nádob mezi sekretariátem Jednoty a Svazem průmyslníků. Podaří-li se mu nad to vynutiti si, aby nemocenská pojišťovna soukromých úředníků dostala v čelo konečné odborníky místo spolehlivých důvěrníků politických a zaměstnavatelských, vykoná ve prospěch soukromých úředníků čin jistě záslužný.

politika

Jan J. Laichter:

Obrana potlučených

Přinášíme ještě tento článek jako odpověď na Čapkovy články.

Několik tak zvaných generací.

Jsem více čtenářem knih než časopisů a tak mi unikl počátek poválečných disput generačních. Před válkou jsme na gymnasiích slyšeli extatičtější hovory našich mladších profesorů pouze o jediné slavné generaci let devadesátých. Kolektivum, za něž si zde dovoluji mluvit, mělo s ní pouze to společné, že v době, kdy ona slavně počínala a kvetla, ono se rodilo a sice věčně a nikoli metaforicky. Ono však nevědělo, že je čímsi jako generace; o tom je, nejmladší vojáky světové války, uvědomilo toto katastrofální finále tehdejších osvětářských výkladů o pokroku lidstva a jeho vyhlídkách. Po válce se náhle protrhl s generacemi pytel a byla tu pojednou velká úroda generací. Jedna zastupovala enfant terrible, a protože ve zmatku starších nebylo nikoho, kdo by jí překážel, divila se, jak je živobytí snadné a příjemné a po několika úspěších, hlavně na poněkud opuštěném poli literárním, považovala se záhy za obzvlášť výtečnou. Odkoukali cosi z úděsu starších nad světovou katastrofou, kterou však nebyli přirozeně tolik dotčeni a zmateni, poněvadž se necítili ohroženi v kořenech, jež jejich mládí počalo zapouštěti až na konci těch béd, neboť při jejich počátku to byli chlapi tak od čtrnácti let níže. Co nejdříve ovšem přijdou generace ještě mladší, které z našeho úděsu již nepochopí ani jotu. Jiné o deset a více let starší pokolení zalkalo nad svým přerušným vývojem a docela i mluvilo teskně o svém zániku, a generační skupina je předcházející se celkem o žádnou jinou mimo sebe nestarala a zásluhou více mnoha dobrých konjunktur, než svou vlastní, vstoupila na dočasně válkou opuštěné forum za velikého pokřiku davu — ať už oslavného, či nadávajícího. Tato skupina, poměrně nejpočetnější množstvím svých pracovníků, děkovala v podstatě za svůj úspěch

spíše několika zdatným ze svých nikoli řad, ale vrstevníků. Byla dosmýkána (ačkoli z velké části se tomu dost poctivě bránila) k „ejhle!“ plným stolům; poněvadž nezbytně musela něco dělat, užasla nad svou schopností spíše k práci než k činům, byla tak přivedena k nebezpečnému sebeklamů o vlastní potenci a mohla by pro toto zpříznění podati důvěrně ruku onomu enfante terrible, kdyby se dostala ze spárů svého sebezaujetí, pro které dříve či později dostane patrně nezáměrně těch druhých oplátkou, neboť není nad logiku přírodních zákonů. Prozatím z dopuštění celé řady nezbytností je tato generační nadskupina naší zákonodárkyně a přičinila se tak valně o rozptýlení mnoha klamných ilusí o naší národní povaze.

„Mezi generace.“

Většina lidí, díky Prozřetelnosti, nemyslí o generačních problémech a chodí více méně pravidelně za dobýváním vezdejšího chleba, bere život tak, jak je, a pokud možno, snaží se své živobytí nějak polepšiti ze zcela sobeckých důvodů, což převýtečně udržuje život v neustálém chodu ať už kupředu či zpět, neboť Prozřetelnost má patrně poněkud odchylný názor o vývojové teorii, než na jaký jsme si přivykli. Jinak tomu je však na vůdčích místech, kde lidé snáze se dostávají do labyrintu svých představ. Znamý žurnalista mi asi přede dvěma lety sdělil, jak pan ministr Beneš se pozastavuje nad tím, že v generacích politiků se začíná jedné nedostávat, totiž třiceti až čtyřicetiletých, což se mu nezdá dobré pro nejbližší budoucnost. V únorovém čísle „Naší doby“ pisatel z blízkého okolí pana presidenta napsal článek „Mladá, prostřední a stará generace v politice“, kde praví:

„Mezi těmito nejstaršími a nejmladšími jest generace prostřední, generace — dejme tomu — čtyřicátníků. A mimořádné napětí, jež se dostavuje mezi starými a nejmladšími, jest způsobeno hlavně tím, že tato prostřední generace zklamala.“

Pak říká, co se vlastně od té ničemné generace čekalo a čím se prohrěšila na demokracii a práci politické. A v 6. čísle letošního ročníku *Křesťanské revue*, mladý horlivec pro „regeneraci degenerovaných generací“, pan J. Šimsa, při příležitosti nedávno v *Přítomnosti* uvedeného článku p. O. Rádl, s nímž se tímto nijak neztotožňuji, pustil se mimo jiné též s mravní stránky do ničemnosti té „mezigerace“, kterou patrně neprávem a málo důvodně si slučuje s odpůřící stranou svých vrstevníků. Je mnoho neuvědomělého a špatně informovaného v tomto horlení.

Byla to generace Čapkovská, nám cizí více svými zájmy než osudem, ke které jsme byli neprávem přiřazeni patrně co anonymní část této generace, která zvedla svého času stesk nad svým rozbitím válkou, ačkoli právě z ní je dosti na naše poměry neobvykle úspěšných literátů, kritiků, žurnalistů, a mnoho jejich členů se dostalo branou legionářství k svým časným kariérám, neboť počalo se svými prvními krůčky do veřejného života již před válkou, a ta je zastihla ve věku vhodném k práci i postupu. Život nejde vždy hladce. Jistě mnohé z nich vyloučila ze života předčasná záhuda. Byli to lidé prožívající válku v raném mužném věku kol třiceti svých let a dnes jsou čtyřicátníky. Za ně však nemluvil Remarque, když k nemalému uspokojení jistě tak mnohých z nás vytal dobrý políček této civilizaci zhanobené světovou válkou za „generaci, která byla válkou rozbita — i když unikla jejím granátům“. Bylo to vlastně jen několik ročníků

nejmladších vojáků světové války, jejichž inteligence, určená pro vůdčí kulturní práci bez sebemenšího ponětí o životě, bez sebemenší dávky přiměřené otužilosti v existenčním zápase a naopak v nejplnějším rozkvětu mladické naivnosti vstupovala do jeho nejbrutálnější formy přímo ze středoškolských lavic. Na tyto okolnosti kladu důraz. Poněvadž válka trvala od r. 1914 do 1918, tyto ročníky válečných i předválečných maturantů a mladičkových akademiků jsou přibližně z narozených r. 1894 až 1898, respektive nějaký roček výše a níže. Zůstává nápadným a nikoli samozřejmým zjevem, jak málo z příslušníků jmenovaných ročníků u nás i ve válkou zasažených státech je mezi kulturními pracovníky. Sebevrah Jesenin a slavený Remarque jsou z nich — jinak bilance je smutná. Remarque velmi jasně rozlišil naše generační vztahy:

„— před námi roste pokolení, které sice tato léta ztrávilo s námi, ale mělo postel a zaměstnání a teď se vrátí do svých starých posic, v kterých na válku zapomene — a za námi roste pokolení, podobné nám, jací jsme byli, a to nám bude cizí — — —.“

Zkušenosti z války.

Nic není běžnějšího při vševládne lidské hlouposti než logika, s kterou vás lidé kaceřují za nespáchané, osudové viny, místo aby se se svými výtkami obraceli na správnou, ale obvykle nepříjemnou adresu, nebo aby prostě a moudře mlčeli. Bylo by směšné uprostřed katastrofy takového rozsahu zdůrazňovati nějaké své vlastní utrpení. Vím! Aby se předešlo omylu: má malíčkovitost byla poctivým ulejvákem, který se po dobu čtyř let houževnatě bránil všemi možnými i zdravými kazíciemi prostředky veškerým těm létacím i jiným komisím před nebezpečím pole. Viděl jsem jen jako voják z větší blízkosti bedný odchod tolika svých vrstevníků do té záhuby a měl možnost i čas o jejich zničení více přemýšlet než oni, které to ničilo. Bude nás patrně více uvědomujících si, že válka co zkušenost opravdu něco znamenala pouze pro její bezprostřední účastníky, neboť zapominání na válku až trapně vzrostlo za těch několik let, a také nejmladší generace projevuje tu zásadní neporozumění, i když horuje pro horlivě řečnický a kongresující pacifismus, neboť nemajíc bezprostřední zkušenosti se skrytou podstatou života, jak v její hrůzné zvířecosti nám ji obnažovala válka a život jejích kolektivů, věnuje slepou důvěru celé řadě civilisačních pověr a institucí, bez jejichž radikálního zničení a zřeknutí se není možná náprava. Změnit se může nejvýše forma utrpení.

Ničit člověka válkou je vždy zločinem a nesmírnou hloupostí; přihlédněte však blíže pro lepší porozumění k osudu těch proskřibovaných:

Byl to nejdokonalejší „kanonenfutr“, jaký kdy byl. Není lhostejné, dostanete-li se bez jakýchkoli zkušeností do téměř permanentně katastrofálního válečného prostředí, kde se sice tvořila nejsilnější kamarádství, ale kde také nejslepěji fungoval sebezáchovný pud. Ze škol pošetile přenesená bázeň k zanedbané povinnosti činila mnohé uboze nemotornými. Byli to nejhoupější vojáci, hloupí jak štěňata. Nebylo divu, dostali-li se do neštěstí snáze než druzí. Vědělo se to a zacházelo se proto s nimi podle toho. Větší lhostejnost k jejich osudu byla přirozená u lidí, kteří zanechávali doma své rodiny a byli proto úžeji sdružováni těmito bolestmi, pro něž nejmladší, mezi nimiž ani nemohlo býti ženáčů, zůstávali jim cizími. Byli obětováni tím spíše, protože byli nejlacnější materiálem. Jejich zánik nezna-

menal pro erár víc než ucpání děr. Nebylo třeba brát ohled na podpory jejich osiřelým rodinám, jelikož jich neměli. Bylo to nejen v instrukcích, ale zcela přirozené, že na př. na exponovanou stráž do nebezpečnějšího místa se vždy poslal spíš takovýto laciný kouzelník; a přirozeně i při odvozech na toto brán zřetel. Z mnoha podobných důvodů byla tato mezigenerace vhodnější k dokonalé oběti než jiná. Poněvadž mladík v osmnácti, devatenácti letech nebývá pro vojnu fysicky potřebně vyvinut, bylo přirozené, že mělo-li být odtud vybráno co nejvíce vojáků, musila se nad touto zdatností víc přimhouřiti očka a vybrání postačitelého minimu znamenalo po tolikerých odvozech nejdokonalejší zpusťování tohoto kolektiva a vyhubení všech jeho zdatných. Logickým následkem bylo dokonalejší fysické jeho poničení a zmenšení jeho elánu pro budoucnost. Ti, kteří se vrátili, vrátili se fysicky podlomeni namnoze jednou pro vždy a víc než zdatnější muži před nimi. Jako medik měl jsem právě možnost pozorovati v těch různých vojenských nemocnicích, jimiž jsem prošel v Čechách i v Uhrách, jak pěkné procento těchto mladičků umíralo neb bylo propouštěno do civilu s plicními chorobami. I je zcela přirozené, že to, co zbylo, bylo po tolikerém důkladném prosévání dostatečně méněschopné. Tohle máte fysické důvody — morální nejsou lepší.

Jak byli potlučeni.

Jejich mravní katastrofa, za kterou může je z neznalosti vinit jen tupec, kotvila ve ztrátě onoho zájmu na životě, bez něhož chybí nezbytný popud ke kulturnímu tvoření a plodnému životu. Tento desinteresu proniká i dílem Jeseninovým a Remarqueovým. A jistě: člověk, který nepřišel válečnými útrapami do nebezpečné blízkosti tohoto desinteresu, neměl srdce schopné prožít celou hloubku tohoto utrpení a jeho odolnost většinou znamená, že je snad zdatný živočich, ale ne v plném smyslu člověk. Propadnutí tomuto desinteresu bylo u nich věcí víc než přirozenou. Je známa vyšší citlivost většiny mladých lidí. Mají větší sklon k radosti i smutku. Daleká je jim polozhostejnělá vyrovnanost starších. Jejich naivnost nese mnohem vyšší kvantum nadějí v budoucnost. V tom všem je nebezpečí, poněvadž toto břímě naloženo na křehké základy mládí, neboť zvyk všedních dnů existenční práce a starosti neumožnil jim ještě zapustiti kořeny. Divte se, když je vichřice vyvrátí! Život se žije jen jednou a jeho zlom je tím osudnější, čím dříve nastal.

Nikoho nenaučila válka tak rychle cynismu jako ty nejmladší. Poznali, jak náš civilisovaný život je vzdálen skutečnosti, kterou nám zahrazuje tolikerou zdánlivou samozřejmostí. Člověk zvyklý přijíti denně do své postle je náhle udiven velmi prostou věcí, že bude totiž spát doslovně v blátě — o hrůze zimy ani nemluvě. Dostat se na nemocniční postel stalo se jim zázrakem. Je jich mnoho, kteří jistě vzpomenu, jak možnost přijíti z palby do nemocnice udivovala. Pánové druhu Lev Borský et tutti quanti, kteří snadno řeční v závětrí redakcí a salonů pod přívětivými a obdivujícími je pohledy svých hostitelek o nutnosti tvrdého vojenského postoje k životu, bývali velmi znepokojeni, když se dostali ze svých civilisovaných bytčků docela prostě jen do kasárenské světnice, kde zdá se s počátku zcela beznadějným pouhý problém spaní při komplikovaném životě kolektiva mládího většinu noci dveřmi při odchodech na záchod, na stráž, hádajícího

se o otevření či zavření oken, cynicky se nořícího do obrovitého puchu atd. A to je pro vojáka místem pohodlí, luxu, nad něž vyšší je pouze nemocnice. Život vojenský má mnoho takovýchto prostých problémů, jejichž souhrn i v míru, neřku-li za války, dokončuje občanskou výchovu docela hrubým primitivismem.

Bída zabíjí smysl pro kulturu — proti tomu nebývají dost odolní ani geniové. Není lhostejné, když takový septimán či oktáván, který případně v sobě viděl světlo literatury, najednou pozná, že je pouze kus masa, a jeho nicota je tak dokonalá, že může být pro pouhé slovo odporu vyloučeného záłudnostmi pudu sebezáchovného na nebezpečném místě odstřelen s touž lhostejností, s jakou rozmačkáme hmyz, a pánem jeho osudu může být kdokoli, mající k dispozici revolver a příslušnou šarži — na to stačil pouhý šikovatel neb polní četník. Takovému maličkosti náramně pocuchají sebedvědomí a není jich třeba mnoho, aby chlapce příliš náhle probuzeného z individualistických snů přitlačily ke dnu. Každý, kdo byl kdy vážně nemocen ví, jak obvykle jej znudí v nemocnici většina toho, čím se těšival ve zdraví — a tato desiluce je trvale nebezpečná. Kolik věcí pak nachází směšnými, nudnými, malichernými. To je ovzduší našeho sebezáchovného pudu, bojuje-li na kraji propasti o naši existenci. A takovýto boj byl několikaletým údělem většiny i těchto mladých — neříkám, že byl pouze jejich údělem. Pohlédněte však na předpoklady tohoto zápasu u nich, napněte obrazotvornost a sečtěte. Výsledek je na dlani. Duše většiny patrně ztvrdla, zeskrumněla a uzavřela se. Unikl-li kdo zubnové palbě, hrůze bodákových útoků i menších stratí válečných a lpěl přec naivní touhou na životě, počal si vážit právě toho nejprostšího v něm: je pěkně, mohu do lesa, mohu jít volně bez „Passierscheinu“, kam se mi zachce, mohu si lehnout a klidně spát. Takovýto úpadek ducha ovšem velmi rozčiluje ty, kteří ku podivu nalézají svět nezajímavý, když ho nezaplní kdejakou náramností, pro kterou možno až do nechutenství celá léta vésti zbytečné, malicherné polemiky, o jejichž praktické ceně možno tím více pochybovat, čím lépe poznáte nezměrnost průměrné lidské samolibosti v běžném životě. Bylo by jistě poučné zvědět, kolik předních dnes literátů a horlitelů o nápravu lidské společnosti opravdu prošlo hrůzami front. Jistě by se pak spolehlivěji pro celek našlo rozhraní mezi pouhým papírem a hodnotou zkušeností. Jak mnozí po válce, stejně jako před válkou, trpí samolibostí a opovržlivostí svého postoje k životu, jak mnozí, nemající pravé zkušenosti z války, jsou halucinováni svými vůdčími tužbami a přeceňují své pravdy, aniž pozorují, jak jsou unášeni proudem života, jehož vývoj kypí podle svých skrytých zákonů i bez jejich přispění! Kdo prožil opravdu válku, ví, jak zcela jiné věci vedou lidi než ty, které plynou z rozumových předpokladů. Lidé rádi poslouchají všeliká poučná povídání — to krátí čas. Po skutcích však poznáte je. Ona odumřelá mezigerace propadla nezbytně skepsi, poněvadž uviděla bez brýlí získaných návykem všedního života apokalyptickou obrovitost lidské hlouposti a zvířecosti. Nemohla naléztí onu svědomí ohlušující cestu k poválečnému kultu optimismu. Příliš užasla nad tím, co spatřila a oněměla. Jistě by nebyla bývala vítána těmi, kteří jí vytýkají, že se nezúčastnila v jejich kole. Jak nepříjemnou skepsi a jakým cynismem by byla zavalila jejich růžová zažívání a jejich pověru v moc papíru! Z jejího osudu je možný jen ten zisk: poznání, že lidský život je cosi v podstatě dosti křehkého a

má-li z něho mít lidstvo prospěch, musí být chráněn s úzkostlivostí, na které by nám mělo více záležet, poněvadž jsme ve vesmíru dosti citelně osamoceni. Lidstvo oslepeno kvantitami, přestalo si cenit života jednotlivcova, bez jehož existence čím je vlastně ono přec jen abstraktní kolektivum? Člověk ve válce trpěl ďábelskou bezohledností, ke které vychovala již civilisace vedená částečně i tou příliš slavenou exaktní vědou, jež stále silněji zdůrazňuje nicotu naší podstaty. Nezdá se, že by právě toto zlo bylo dáno po válce na pranýř, ba, že by bývalo postřehnuto, ačkoli nic nemůže tak vydatně přispět k zesurovení a tím ohrožení lidstva, jako klesne-li v jeho očích pod jakoukoli slušnou míru cena života člověkovy. Otupělost z tohoto poznání jistě zavalila mnohé z těch, které jsem si dovolil bez jejich svolení omlouvat před přísným soudem oněch generací, jimž byla dopřána mimo jiné vzpružující nezbytnosti činného života silnější iluze jejich neomylnosti.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Inflací se krise nerozřeší

Pověsti a nedůvěra.

Asi tak koncem února mne upozorňovala jedna osobnost, nikoli neznámého jména, přísně důvěrně, že 15. března začneme tisknout. Bankovky ovšem. A když jsem se zeptal, zda ráno nebo odpoledne, dostalo se mi odpovědi pohrdavého pohledu. Přesvědčení, že „vypukne inflace“, je tedy rozšířeno nejen v lidu tak zv. obecném, nýbrž i mezi mnoha prominentními. Středoškolský profesor, jehož jméno rovněž není veřejnosti zcela neznámé, mne před nedávnem přesvědčoval, že by taková malá inflace naprosto nemohla škodit, naopak, že by to byla vlastně tuze dobrá věc, zejména pro střední stav, který dnešní poměry hrozně těžce nese. Na námitku, že státní zaměstnanec dosavadním vývojem nejen pranic neztratil, ale ještě získal, protože při poklesu cen jeho gáže má podstatně vyšší hodnotu, velmi se rozčilil, kde prý je to snížení cen, o kterém se stále mluví. Indexním číslem nevěří, to je nějaká taková matematika, kterou si patrně vymýšlí Státní úřad statistický na šálení lidí, ale na to dnes už inteligent nese. Načež rozhořčeně zavolal taxi, a odejel, zanechav mne v meditacích o tom, jak se srovnává bída středního stavu s jízdami taxíkem, když možno levněji jezdit elektrickou.

Bylo vypočteno, že po punčochách a slammicích je poschováno na 800 mil. Kč, nejvíce stříbrných desetikorun. Lidé, kteří sledují pohyb nemovitostí, nás přesvědčují o tom, že v okolí větších měst stoupají ceny pozemků a zemědělských usedlostí vysoko nad výpočet rentability, který je jinak pro ocenění zemědělské půdy základem. Je to „útek k substanci“, tak jako jím byla nedávná haussa na pražské peněžní burse, kde se náhle kontremina rozmyslila a papíry, o nichž ještě včera prohlašovala, že nestojí ani za šesták, kupovala s chutí o 10 Kč draže. Vykládat, že něco nebude, kategoricky dementovat nebo prohlašovat — to je nejposlednější prostředek v této republice, kde od onoho podzimu, kdy bylo prohlášeno, že se na třinácté služné nesáhne, se veřejným prohlášením nevěří. Naopak! Pro-

hlásí-li úřad, že daň z vkladů nebude, je to téměř pokyn k vybírání vkladů, jak jsme se o tom nedávno mohli přesvědčit. Na štěstí tato nedůvěra není nějakým speciálním zjevem československým, nýbrž je to průvodní zjev současné hospodářské krise a jeví se stejnou měrou, ne-li větší, v celém našem okolí. Proto, vykládáme-li někomu důvody, proč by se inflací pranic nezískalo, čteme téměř v jeho očích:

„I mlč, ty kouzelníku, však my víme, co si máme myslet!“

Píšíce tyto řádky, ptáme se, zda nám podobná námitka nebude znít v uších, až je budou čtenáři Přítomnosti číst. Ale protože bychom neradi budili dojem hasiče, který běží se svojí koněvkou k požáru, pokusíme se vyložit zde, proč by inflace nemohla pomoci, proč by nemohla nikdy být řešením krise a proč je odsouzena — i v případě nejpříznivějším — býti jen injekcí, která přinese chvilkové vzpružení.

Přivrženci inflace.

Nic by nebylo hloupějšího, než zlobiti se na lidi, kteří uvažují o možnostech inflace. I když je to u nás jedno křídlo agrární strany, a to křídlo nejméně sympatické, nutno přiznati, že to dělají teoretikové i praktikové vynikajících kvalit za hranicemi. Hospodářská literatura revuální i knižní, zejména v Německu, je přímo přeplněna inflačními projekty (při čemž se nesmíme dát mýlit tím, že se slovo inflace právě v Německu z pochopitelných důvodů pomíjí a obchází pojmy jako redeflace, Ankurbelung der Wirtschaft), které vesměs vycházejí z předpokladu, že východisko z krise je nutno hledati ve vyšších cenách. Tento názor se vtělil v několik praktických návrhů. Máme především na mysli Goldborough Bill, překvapujícím způsobem přijatý komorou reprezentantů ve Washingtonu, jímž se dává směrnicí další měňové politice Federal Reserve Board, aby se snažil zvýšiti cenovou úroveň na průměr let 1922—1929. Dále je to zcela obdobný návrh sira Roberta Hornea a Winstona Churchilla v anglickém parlamentu, totiž svolání konference se Spojenými státy, ve které by se projednala otázka zvýšení cen na úroveň z let 1928 a 1929. S touto myšlenkou se setkáváme i v pozoruhodné knize Arthura Saltera: Recovery, kde se praví, že „co svět dnes potřebuje, je generelní vzestup úrovně zlatých cen, pokud možno až na výši z roku 1929. Čeho je třeba po té, je rozumná stabilita světové cenové úrovně.“

Skutečné příčiny krise.

Přesvědčení, že spása musí přijít se vzestupem cen, je důsledek teorie, která vykládá krizi monetárně, to jest nikoli z důvodů, které jsou na straně statků, nýbrž přesuny, k nimž došlo na straně peněz, resp. zlata. Máme-li být upřímní, tedy musíme konstatovat, že to není jen dr. Engliš, který, jak známo, je tohoto názoru, nýbrž že stejně s ním smýšlí velká řada teoretiků cizích, ať je to Dalberg v Německu, Cassel ve Švédsku, Hawtrey, Kitchin a Strakosch v Anglii, abychom uvedli jen nejvýznačnější reprezentanty teorie o deflaci zlata, jakožto příčinně světové krise. Naproti tomu šetření ekonomického komitétu Společnosti národů, statistická zjištění německého Ústavu pro zkoumání konjunktury dokazují, že příčiny

krise nejsou na straně peněz, nýbrž že deflace zlata byla jen jednou z mnoha příčin, pro které ke krizi došlo. Ve skutečnosti příčinu krise dlužno hledati v strukturálních změnách, ke kterým došlo jednak v důsledku přirozeného vývoje kapitalismu — a tyto změny byly urychleny světovou válkou — dále v důsledku nového rozvrstvení výroby a odbytišť rovněž v důsledku světové války, a konečně z řady dalších důvodů, k nimž nutno čítati nové vynálezy, změny konsumu, změněný způsob života a také ovšem změny v administraci monetárních zásob zlata. V poslední době pak k těmto vlastním příčinám světové krise přistupuje ještě nedůvěra, jejíž kořen je politický.

Proč se hledá východisko právě ve vzestupu cen, je konečně snadno pochopitelné. V době klesajících cen (pozor — nikoli nízkých cen!) zdržuje se výrobce nákupů, neboť každá předčasná koupě znamená pro něj ztráty. Kdo koupil bavlnu, dokud stála 9.75 cts za libru, nebude moci vyrábět tak levně, jako jeho konkurent, který ji koupil již za 6.15 cts za libru, a protože se tomuto nebezpečí přirozeně chce každý vyhnout, čeká se, až se ceny zastaví. Naopak je tomu při vzestupu. Kdo nekoupí dnes, je vystaven nebezpečí, že zítra bude platiti dražší a pozítří ještě dražší. Kdo dnes nakoupil, má výhodnější podmínky než každý jiný, kdo bude kupovat v příštích dnech, a to je dostatečným impulsem pro výrobu. Jestliže takto hledíme na věc, je správnost tohoto postřehu nepopíratelná. Ale upozornili jsme, že jen klesající ceny jsou příčinou zdrženlivosti, právě tak jako jen stoupající ceny jsou impulsem k nákupům a snad i k podnikání (to, jak uzmáme dále, je však už jiná otázka). Rozhodně je však omyl domnívati se, že vysoké ceny samy o sobě jsou již zárukou podnikání, tak jako nízké ceny jsou příčinou krise. Absolutní úroveň cenová na prostě nerozhoduje. Proto je návrh Churchillův i Salterův zcela naivní, neboť je na prostě lhostejné, jsou-li ceny nízké či vysoké, pokud se jim přizpůsobily důchody. Je lhostejné, máme-li soustavu nízkých nebo vysokých čísel — je-li ovšem tato soustava úplná.

A právě o tuto úplnost jde. Ti, kdož doporučují návrat na úroveň cen před krisí, to jest před podzimem 1929, argumentují zcela správně poukazem na to, že v soustavě hospodářských čísel byla porušena rovnováha tím, že se změnila pouze jedna řada — ceny statků, po případě cena lidské práce — ale beze změny zůstala řada peněz ní. Kdo měl jakékoli zboží, ztratit, kdežto hotové peníze a úvěry zůstaly nedotčeny. To je tíživý problém zadlužení, který dnes tlačí na soukromé i veřejné hospodářství, a to jak hospodářství národní, tak i světové. Ti, kdož volají po návratu k cenám před krisí, chtějí obnoviti rovnováhu mezi penězi a cenami. Tíživé zadlužení přestane býti tíživé.

Předimenzovaná výroba.

Ale to je také vše. Více se, bohužel, zvýšením cen nestane, rozhodně se neodstraní krise. Neboť, jak jsme již řekli, příčina krise je jinde, je v nepoměru výroby a spotřeby a tím, že obnovíme rovnováhu hospodářských čísel, nesjednáme ještě rovnováhu mezi produkcí a konsumem. Ve své přednášce v České společnosti národohospodářské jsem upozornil na tuto předimenzovanou

v ý r o b u, která působí světovou krizi. Je to p š e n i c e, na které visí prosperita zemědělského podnikání Spojených států, Kanady, Argentiny a řady evropských agrárních zemí, kde musíme mluvit o absolutní nadprodukcí, neboť při vzestupu sklizně a stoupajících zásobách klesá stále více konsum, a to nikoli snad v důsledku krise, nýbrž právě naopak v dobách nejlepší konjunktury a se zvýšenou životní úrovní. V roce 1925 činily světové zásoby pšenice 3.5 mil. tun, v roce 1927 6.7 mil. t, v roce 1929 14.4 mil. t, v roce 1930 12.7 mil. t, v roce 1931 15 mil. t a počátkem roku 1932 podle odhadu 17 až 17.5 mil. t. Srovnáme-li čísla předválečné produkce s produkcí poválečnou a dělíme ji počtem světového obyvatelstva před válkou a po válce, dostaneme toto přibližné s r o v n á v á n í s p o t ř e b y n a h l a v u:

	1913	1930
Cukr . . .	11.00 kg	14.90 kg
Kaučuk . . .	0.69 kg	4.50 kg
Bavlna . . .	2.90 kg	3.10 kg
Káva . . .	0.72 kg	0.81 kg
Ocel . . .	39.00 kg	62.00 kg
Měď . . .	6.10 kg	9.70 kg
Olovo . . .	7.10 kg	8.90 kg
Hliník . . .	0.39 kg	1.40 kg
Cín . . .	0.79 kg	1.10 kg
Papír . . .	0.53 kg	0.84 kg

Uvažme jen, že počátkem letošního roku činily zásoby kávy okrouhle 35 mil. pytlů, při čemž průměrná roční spotřeba se odhaduje na 25 milionů, že zásoby mědi činily 850.000 t, kdežto konsum činí asi 1 milion t, že zásoby kaučuku činily 650.000 t, zatím co roční spotřeba činí jen 600.000 t. Ostatně bude dobře počítati také s tím, že změněná móda působí na sníženou spotřebu textilních surovin, že mechanická hudba (radio, gramofon, zvukový film) znamená permanentní nezaměstnanost hudebníků a výrobců hudebních nástrojů — což naprosto nebude odstraněno žádným experimentem měnovým, jehož důsledkem by bylo zvýšení cen. Rovněž se nedomnívejme, že možno hledati lék ve z v ý š e n í s p o t ř e b y. Dnešní nízký konsum nemůže nám být ovšem měřítkem. U některých druhů výroby, jak jsme právě upozornili, je krise v n o v é o r i e n t a c i s p o t ř e b y, a tam kde zůstala spotřeba nezměněna, musíme počítati s jejím p r a v d ě p o d o b n ý m v z e s t u p e m. Hospodářský život se řídí zákonem o stoupajících potřebách lidstva, ale také tento vzestup není jiný než logický, to jest nikoli překotný, nýbrž p o z v o l n ý. Nemáme nejmenších pochybností o tom, že jednou nebude stačit ani výroba pěti milionů automobilů ročně k uspokojení světové potřeby — ale to potrvá ještě velmi dlouho, dotud, dokud nestoupne životní úroveň dvou miliard lidí na této zeměkouli alespoň tak, aby se vyrovnala životní úrovní, řekněme jen obyvatel střední Evropy. Kdo s tím nechce počítat, kdo se domnívá, že lze konsum vybičovat k nějakým maximálním výkonům, projevuje jen naprostou neznalost zásadních principů hospodářského vývoje.

Některé měnové experimenty.

Podívejme se nyní na praktické důsledky některých měnových experimentů. Začneme především největším z nich, a n g l i c k ý m o d p o u t á n í m l i b r y o d z l a t ě h o s t a n d a r d u. Anglie tímto opatřením snížila hodnotu libry o 25—30%, čímž při z p ů s o b i l a j e j í s m ě n e č n ý k u r s v n i t ř n í k u p n í s í l e. Konstatuje se, že c e n y s e v A n g l i i o p r a v d u z m ě n i l y j e n z c e l a

nepatrně, index vzestupu se udává okrouhle sedmi procenty, tedy kvotou, která naprosto neodpovídá znehodnocení směnečného kursu. Anglie si slibovala od tohoto opatření neobyčejně úspěchy. Především je nepochybné, že z í s k a l a A n g l i c k á b a n k a; obětováním prestyže si usnadnila svoji posici. Od roku 1925, kdy byla libra po krátké, ale prudké deflaci stabilisována na úrovni, jež neodpovídala hospodářským číslům, obětovala Anglická banka udržení kursu měny více než bylo odůvodněno. Zároveň s opuštěním zlatého standardu přikročila ovšem Anglie k velmi rigorosní o c h r a n ě r ť s k é p o l i t i c e, která mohla být již dávno předvídána jakožto zcela logický důsledek hospodářského vývoje po válce, takže dnes je těžko oddělit, co patří na konto měny a co na účet obchodní politiky. Ministr obchodu R u n c i m a n pravil nedávno (podle Economistu z 23. dubna), že od září 1931 do března 1932 počet zaměstnaných dělníků stoupl o 250.000, 43 nové továrny zahájily výrobu a příznaky úpadku, které vytýkali cizí kritikové ještě před rokem, nyní zmizely. Tento optimismus člena vlády byl však kritisován anglickým tiskem, a že nikoli neprávem, ukazuje nám dubnová statistika nezaměstnanosti, která vykazuje v z r ů s t n e z a m ě s t n a n ý c h o 85.000 o s o b. Dnes má Anglie 2,650.000 nezaměstnaných, a právě ona odvětví, která tvoří základ její průmyslové produkce, to jest uhlí, železo a textil, nejeví žádných známek zlepšení přes opuštění zlatého standardu a přes vysoká ochranná cla. Sledujeme-li diskontní politiku Anglické banky s oním prudkým snižováním sazeb, dovedeme si učiniti spolehlivou představu o potížích, s kterými Anglie nadále zápasí. Očekávalo se, že se podstatně zvýší anglický vývoz v důsledku snížení směnečného kursu libry. Ale toto očekávání se nesplnilo, protože všechny státy celého světa se uzavírají před jiným než nezbytným dovozem z ciziny a ony státy, které se neuzavřely, jsou tak špatnými dlužníky, že o nějakém dovozu na úvěr nemůže být ani v Anglii, zemi kapitálově silné, řeči.

Jiný experiment provedlo Německo B r ů n i n g o v ý m č t v r t ý m n o u z o v ý m n a ř í z e n í m z 9. prosince loňského roku. Opět se zde projevila snaha přizpůsobiti vnitřní kupní sílu měny směnečnému kursu, ale nikoli snížením směnečného kursu, nýbrž zvýšením vnitřní hodnoty — tedy cesta právě opačná, než jakou nastoupila Anglie. Německo doufalo, že oddekretuje novou úroveň hospodářských čísel. Úspěch byl však jen částečný, zejména se nepodařilo změnit mnoho na cenách předmětů denní potřeby — ale rozhodně tím krise se o nic nezmiřnila. Představme si, co by se asi stalo, kdyby ve Spojených státech G o l d b o r o u g h B i l l se stal zákonem. Vrátit se k cenám před podzimem 1929 nelze jinak, než znehodnocením peněz, a tedy inflací at jakéhokoli druhu a v jakékoli formě. Ceny by rychle stoupaly, v Americe by se začalo kupovat zboží, vyprodaly by se sklady surovin — ale zároveň by se znehodnocovaly všechny úvěry, které poskytly Spojené státy světu — a to je slušná položka několika miliard — zdrazilily by se všechny suroviny, které Spojené státy jsou nuceny dovážet, při čemž by se ovšem americkému exportu dala vývozní premie z nízké měny, jenomže tento příznivý efekt je z týchž důvodů, na které jsme upozornili výše u Anglie, dnes téměř bezvýznamný. Neboť i kdyby bylo možno koupit zítra Fordku za 1000 Kč, nebyl by jejich dovoz do žádné evropské země, která má vlastní automobilový průmysl, dovolen.

Ale konečně Spojené státy jsou území se 150 miliony obyvatelů, tedy s obrovským vnitřním konsumem, a vyváží jen opravdové přebytky své národní produkce. Co by se tedy stalo, až by ceny byly na výši z roku 1929? Vrátila by se stará prosperita? Naprosto ne. Je zcela lhostejné, dostává-li někdo 1000 dolarů a spotřebuje 1000 dolarů, nebo dostává-li 10.000 dolarů a této výši také odpovídají ceny. Jako při každém pohybu, ať již cen nebo peněz, nastaly by přesuny v rozvrstvení majetku, které by způsobily přechodnou konjunkturu, ale její trvání by bylo neobyčejně krátké. Vzestup cen dál by se jako vždy především na úkor zaměstnanců s pevným platem, neboť je známo, že mzdy následují cenový vzestup až z povzdálí, rozhodně mu nikdy nepředcházejí. Po vyčerpání této konjunktury z pohybu cen byly by Spojené státy tam, kde jsou dnes. Mají-li nadprodukcí obilí, měly by ji při vyšších cenách právě tak, jako by měly nadprodukcí bavlny nebo automobilů.

Doporučuji se tedy inflační experimenty neomezené na jediný stát, nýbrž vztahující se na celou velkou skupinu národních hospodářství. Citovali jsme již Saltera, Churchilla a Hornea, můžeme uvést ještě zprávy Pertinaxovy z londýnské konference, uveřejněné v „Petit Parisienne“, které způsobily rozruch v naší veřejnosti, jakož i nedávné zprávy vídeňské „Reichspost“, v níž se rovněž veřejně mluvilo o jakési „středoevropské měně“, na podstatně nižší než dnešní základně. Zejména zprávy o jakési středoevropské měně, stabilisované na nižší základně než je dnešní, pokládají se za kromobýčejné chytráctví, jež má být tmelem Tardieuova plánu. Jak je to primitivní a v podstatě hloupé, vysvitne nejlépe z toho, že každý z pěti podunajských států, o které v tomto případě jde, má měnu stabilisovanou na zcela jině úrovni. Kdyby se měla sblížit tato paterá úroveň, musely by buď čtyři státy sestoupit na úroveň nejnižší, což by byla patrně úroveň rumunská, ale pak by byly prakticky odepsány všechny vnitřní dluhy, sjednané v tuzemské měně v Rakousku a Maďarsku, vnitřní dluhy Československa by se snížily na pětinu a dluhy Jugoslaviie na polovinu. Kdyby však měla být společná měnová základna vyšší než je hladina směnečného kursu lei či dinaru, znamenalo by to pro tyto dvě země další deflací a další zhodnocení dluhů. Myšlenka Churchillova vychází zřejmě z jiného předpokladu, který je blízký i některým našim teoretikům, kteří spatřují příčinu krise v deflací zlata.

Jsou dnešní ceny přiměřené?

A tu se ocitáme u otázky, do jaké míry je dnešní úroveň cen přiměřená, po případě, jsou-li dnešní ceny tak nízké, že se jednou nezbytně musíme vrátit do úrovně let před krisí. Upozornil jsem již několikrát v obsažnějších rozbořech příčin dnešní krise, že se nesmíme dát klamat prudkým poklesem cen od roku 1929. Je to jako bychom stáli pod vysokým srázem. Vidíme nad sebou vrchol srázu, ale to nás ještě neopravňuje k domněnce, že tento vrchol je vskutku vrcholem. Nikoli, tam sice začíná sráz, ale nad srázem se ještě tyčí vysoká hora. Dovolte, abychom toto přirovnání vyjádřili čísly. Index velkoobchodních cen (vezmeme-li rok 1930 za základ = 100) dosáhl v roce 1920 výše 253, poté poklesl, a sice dosti značně, až téměř na 130 v roce 1921, ale pak zase stoupl,

a v roce 1924 byl nad 160. Od té doby stále klesá, v roce 1927 se dostal na 144, na kteréžto výši se udržel až do roku 1929. Teprve po tomto roce počíná jeho prudký spád. Vezmeme si velkoobchodní index země, která je dnes prakticky jedinou zemí bez celních hranic, země, v níž se dnes stále ještě soustřeďuje světový velkoobchod nejdůležitějšími surovinami, země, jejíž měna zůstala pevná — Holandska. Porovnejme si tato čísla: v lednu 1928 činil index 153, v červnu 153, v prosinci 148. V červnu 1929 141, v prosinci 135, v červnu 1930 118, v prosinci 107. V červnu 1931 102, v prosinci 85, v lednu 1932 84. V červenci 1931 dostal se tedy velkoobchodní index na úroveň roku 1913 — při čemž však upozorňujeme, že tento předválečný rok není zcela dobrým měřítkem, ježto také tehdy znamenaly ceny nejvyšší úroveň, které bylo dosaženo od roku 1880. Již počátkem roku 1914 se počaly ceny hroutit.

Uvedli jsme výše zásoby nejdůležitějších surovin, upozornili jsme, jaký rozsah má produkce a v jakém poměru je k možnému konsumu. Vyjdeme-li z těchto čísel, a věříme-li prostému zákonu nabídky a poptávky, dostaneme se k odůvodnění cenného poklesu cestou nezvratné logiky. Hledíme-li nadto na křivku velkoobchodních cen za několik desetiletí, vidíme zcela jasně, že cenový vzestup počíná v druhé polovině r. 1914, tedy se začátkem světové války, kdežto cenový pokles počíná v roce 1920, tedy v onom roce, kdy světová válka byla vskutku likvidována, kdy po podpisu mírových smluv (což se stalo v polovině roku 1919) byly tyto smlouvy také provedeny, vytýčeny hranice a obnoveny cesty mezinárodního obchodu. Je tudíž podle našeho názoru cenový pokles, který proděláváme již od roku 1920 — a nikoli tedy teprve od roku 1929 — likvidací onoho nepřirozeného cenového vzestupu, způsobeného válkou, nedostatkem výroby a velkou poptávkou po zboží všeho druhu. Mluví-li se o zlaté deflací, a míní-li se tím politika hromadění zásob zlata k účelům monetárním v některých cedulových bankách, pak nelze tuto politiku uvádět v žádnou souvislost s vývojem cen od roku 1913.

Ale něco je přece jen správného na tvrzení, že dnešní cenová úroveň je nízká. Domníváme se opravdu, že je nízká, třebaže jsme přesvědčeni o tom, že se na úroveň před rokem 1929 nikdy nevrátíme, leda by se tak stalo pod vlivem spekulace nebo následkem inflace, což by byl ovšem v prvním případě úspěch velmi přechodný, v případě druhém pak optický klam. Jestliže analyzujeme dnešní cenu kteréhokoli statku, poznáváme, že její úroveň má v sobě dva prvky: první je zcela přirozený důsledek nepoměru mezi nabídkou a poptávkou, nebo v tomto případě lépe mezi výrobou a spotřebou. Dokud bude výroba kávy, cukru, bavlny, gumy taková jako dnes a dokud bude spotřeba s to odebrat pouze zlomek této neúměrné výroby, není žádné možnosti, aby ceny stouply do výše. Druhý prvek je krise. Nesmíme zapomínati, že se krise projevuje také cenami. Především již sám pokles cen musel vyvolat další pokles, tak jako naopak jednu vzestup vyvolal další vzestup. Neboť hospodářství by samo bylo snad logické, kdyby nebylo nelogických zásahů osobního egoismu. Na poklesu cen sice jedni ztráceli, ale druzí vydělávali a je známo, že lze spekulovat nejen à la hausse, ale také à la baisse. Na účet kontrémínové spekulace jde také část nízké

k ý c h k u r s ů. Konečně jsou zde položky, které nutno přičísti na konto strachu, bezhlavosti, nebo nouze. Prodeje hluboko pod cenou, prováděné proto, aby si vlastníci opatřili hotové peníze, když úvěr je nedosažitelný, ztrátové prodeje, jichž jediným důvodem je strach, aby ceny nepoklesly ještě hlouběji a ztráta nebyla ještě větší, a konečně naprostá neochota kupovat v době klesajících cen, působí rovněž depresivně na cenovou úroveň.

Můžeme tedy říci, že dnešní ceny jsou opravdu nižší než by bylo spravedlivé. Sáhne-li opět k holandskému indexu, jakožto typickému, můžeme říci, že index 84 je nízký. Ale index 141 z června 1929 je opět vysoký. Zdá se, že nejspravedlivější je opravdu index 100, po případě o něco méně, kterého bylo v Nizozemí dosaženo v červenci loňského roku, a který odpovídá cenové úrovni předválečné. Vezmeme-li k ruce index československý, můžeme říci, že 100.7 z dubna letošního roku je opravdu málo, ale 139 z dubna 1929 je mnoho. U nás je ovšem třeba míti na mysli, že ceny kartelově vázané a ceny, ovlivněné cly jsou nepřirozené, že se prostě u nás netvoří ceny na volném trhu a proto jejich pohyb není tak rychlý a značný, ať již směrem nahoru nebo dolů, jako je tomu na příklad v Nizozemí.

Kdyby došlo k inflaci...

Představme si však, že by nyní došlo k nějaké světové inflaci, že by na nějaké mezinárodní konferenci bylo dohodnuto snížit hodnotu peněz tak, aby bylo dosaženo cenové úrovně z let před krizí. Protože příčiny krise jsou na straně statků, nikoli peněz, protože počátky krise spadají do doby před bursovním krachem v New Yorku, který byl signálem obecného zhroucení, nezměnilo by se na straně statků inflací nic a tudíž by se také neodstranil žádný ze skutečných kořenů krise. Měli bychom sice ceny z roku 1929, to jest ceny vysoké, ale vše ostatní, to jest nepochybně výrobu a spotřebou, změněná struktura konsumu, tlak nových vynálezů atd. zůstalo by právě takové jako je dnes, a jaké bylo v roce 1929, to jest v době, kdy krise právě z těchto příčin vznikla. Řekli jsme již na samém začátku, že je naprosto lhostejné, má-li někdo tisíc nebo deset tisíc, jestliže jeho důchodu odpovídají přiměřeně vysoké ceny. To platí nejen pro každou jednotlivou zemi, nýbrž to také platí pro celý svět.

Jedno by se ovšem inflací změnilo: dluhy. Ježto dluhy jsou vyjádřeny v penězích, nastala by změnou hodnoty peněz také změna v hodnotě dluhů. Reálné břemeno dluhu by se snížilo. Vnitřní i mezinárodní zadlužení dosáhlo by opět snesitelné míry z roku 1929 (pokud již tehdy byla ovšem snesitelná), a oživil by se tudíž úvěr. Neboť dnešní mizerie úvěrová je způsobena právě tím, že dluhy narostly tak, že přesahují dlužníkovu kapacitu. Inflace by znamenala zisk pro dlužníky a úlevu pro věřitele — pokud ovšem svoje peníze půjčili před rokem 1929. Věřitelé, kteří půjčili v letech následujících, dokonce snad letos, by ovšem ztratili. Hospodářství není nic statického, je to stálý vývoj, který se valí kupředu lavinovitě. Oživení úvěru mohlo by znamenat oživení výroby. Investiční činnost by přinesla větší zaměstnanost. Kupovaly by se stroje (ač nemůžeme říci, že jich máme nedostatek), stavělo by se, vyrábělo by se... Ježto by zmizely ony důvody, které dnes drží ceny, stlačené na nízké úrovni, ježto

by s točícími se koly továren stoupala také poptávka, které by byly k dispozici sice naplněné sklady všech surovin, ale sklady přece jen nepostačující takovému náhlému náporu — a výroba je zatím zastavena, takže by trvalo nějakou dobu, než by se dostala do proudu — začaly by ceny stoupat. Dokonce je velmi pravděpodobné, že by inflace sama, i kdyby byla provedena v celém světě, jednotně, jakožto mezinárodní akce, za veškerých záruk a předpokladů udržení měn na úrovni předem stanovené (což by se při mezinárodní kooperaci cedulových bank dalo jistě provést), přece jen byla podnětem spekulaci k zvyšování cen nad žádanou úroveň.

Je to velmi prosté. Inflací bychom zdvihli ceny na úroveň roku 1929, aniž bychom však jinak řešili krizi. Ježto by se tím ulevilo trhu úvěrovému, začala by výroba, která by sama zdvihla ceny dále a čím intenzivnější by výroba byla, tím rychleji by také stoupaly ceny. Měla by tedy inflace za následek dvojí vzestup cen. Jak by to bylo však s krizí? Zopakujeme-li si, co jsme řekli a číselně doložili na začátku, vidíme, že krise vznikla z nadprodukce bez úměrné spotřeby. A nyní bychom začali opět produkovat, investovat, pěstovat další bavlnu, kávu, kaučuk, těžit bauxit, měděnou rudu... pro koho? Což tím, že jsme zvýšili ceny, jsme umožnili konsum? Zdá se spíše naopak. Kdo měl včera 1000 Kč, měl by je zítra stejně, ale nekoupil by už zboží za 1000 Kč, nýbrž daleko méně, podle toho, oč by byla znehodnocena měna a zvýšeny ceny. Nastal by jistě pohyb mezd a platů. Ale opět jsme již upozornili na to, že mzdy a platy jsou vždy až v jisté distanci za cenovými pohyby. Tak, jako lidé s pevnými platy za dnešního poklesu cen vydělávali, ztráceli by při cenovém vzestupu. To jest tak jasné, jako houska na krámě. Tím by se tedy kupní síla nezvýšila a tím by tedy také nestoupl konsum. Leč krizi možno řešiti jen se dvou stran: buď se strany produkce, která je nadbytečná a kterou tedy třeba restringovat, nebo se strany konsumu, který je nízký a který tedy nutno zvyšovat. Zvyšovat produkci a zmenšovat konsum — to není řešení krise, to je šílenství, a to zůstává šílenstvím, nechť je to vybaveno jakýmikoli měnovými kumšty.

Bylo by to tuze krásné, kdybychom škrtnutím pera a natištěním několika vagonů bankovek mohli rozřešit krizi. Tato jednoduchost je tak svůdná, že není divu, sednou-li jí na lep i lidé, od nichž by bylo lze očekávat více kritiky. Bohužel jen v pohádkách lze říci obludě: „jsi krásný, miluji tě!“ — a hned spadne ohyždná tvář a stojí před námi krásný princ. Ministrové financí a obchodu mají však v denní praxi situaci poněkud těžší. Zjev tak komplikovaný, jakým je tato krise, nelze řešit císařským řezem. Této iluze je třeba se vzdát. Praktičtí politikové, ať u nás, v Německu, nebo v Americe, se také vskutku brání podobným experimentům, protože jejich zdravý — třeba snad neučený rozum jim říká, že dvířka inflace nejsou východem z nouze, jak se mnohému zdá, nýbrž jen slepý otvor, který nikam nevede.

literatura a umění

Richard Weiner (Paříž):

Něco z historie francouzské avantgardy

III.

Prostředí vznikajícího surrealismu.

Dada je tedy mrtev. Dadaisté však jsou jak náleží živi. Uplývá rok, dva, tři. Svět zařizuje se v míru jako v novém stavení; jinými slovy, svět neposedí, „zaměstnává se“, je nervosní. Člověk má konečně kdy zase sám pro sebe a popřává si této vzácné výsady.

O t. zv. literárních hnutích, o hnutích vůbec jedná se obyčejně tak, že se pro les nevidí stromy. A řekl-li kdo „hnutí začalo tehdy, proto a proto, skončilo tehdy, tak a tak, přežilo se, z příčiny té a té“, myslí zpravidla, že řekl všechno. A vsutku, řekl všechno krom toho, že hnutí netoliko je lidmi děláno, nýbrž že doslova lidmi je, a tito lidé že pokračují i pak — a jak! — když hnutí „skončilo a se přežilo“.

Tak také pokračovali, milovali se a prali se dadaisté. Jsme v době několikerých (dvě, tři?) podletních „sezón“ pořádaných hrabětem de Beaumont v divadle La Cigale a zasvěcených současnému mladému divadlu, hudbě, baletu, poesii; jsou pro tuto dobu asi tím, čím byl posledním předválečným letům ruský balet: jednak tvoří jistou, ne-li dogmaticky ustálenou, tedy jednotným směrem povšečně orientovanou módu estetické a estetské sensibility, jednak schránějí potřebnou zásobu snobů. Jakousi permanencí, kde se duch beaumontských sezón konservuje, je bar a restaurant „Vůl na střeše“ v ulici Boissy d'Anglas, památný m. j. jako shromaždiště arcueilské hudební skupiny, zvané také „Šest“, a to z té hluboké příčiny, že jich bylo právě tolik. Příští surrealismus míval s hudbou styky sice jen volné (a krom omylu spíš nevládné), ale na celkovém ovzduší těchto let měla hudba vynikající podíl. — Je to dále doba, kdy vzniká estetika, ba metafysika filmu: kinem bylo dlouho pohrdáno; jakmile se však stalo salonfáhig, netrvalo dlouho, a začalo úspěšně soupeřit s divadlem, a brzo poté bylo božstvem. Všechno těchto momentů lze se tady dotknout jen letmo; kolektivní sensibilita intelektuálních a uměleckých kruhů je jimi zhluboka přeorávána. — Montparnasse je kotlem čím dál tím větším, bublá v něm lektvar svářený ze všemožných nespokojeností, vzpour, snů, ctižádostí, záměrů, messianismů, filosofii, vědeckých zlomků a mód, ale také ze všemožných erotik, hýření, prázden, darmošlapství a zoufalství, snesených ze všech konců světa, kde, řekl bys, začalo nové stěhování národů.

Počátky surrealismu a věda.

Takové je prostředí, v němž příští surrealisté žijí. Jak je interpretují? Jak se jim skrze ně jeví člověk a svět? Za nimi je válka a Dada. Poznali v něm slepou uličku, ale proto ještě se jim neznechutil. Snad že není slepou uličkou tak docela? Snad že, pořádně hledat, by se našel nějaký tajný východ, aniž se musilo prostě a kajicně zpět? Mezi těmito mladými lidmi je slušný počet lékařů, mezi těmi převládají pak zase neurologové. Oba „vůdci“ — Breton a Aragon — jsou neurology, lékařského školení dostalo se však také Ribémont-Dessaigneovi, Fraenckelovi, který sice nikdy nepublikoval, ale v kulisách dadaismu zaujímal vynikající místo. U Soupaulta lze předpokládat aspoň cosi jakoby „lékařskou“ dědičnost... Bergson, jenž k velkému pohoršení, zděšení

francouzské „oficiální“ a dotud všemocné filosofie podemlel v mládeži autoritu rozumu rozumujícího a upřel mu schopnost dopátrat se kdy uspokojivé odpovědi na nejzávažnější člověkovy otázky. Bergson je nedávnými událostmi a trvajícím ještě zmatkem a bezradností jakoby „potvrzován“. A jestli se mladí i jeho střeží, jestli snad jsou v pokušení říkat s Rádlem „ať jsme definovali životní elán jakkoliv, není ničím víc než přírodní silou, příliš němou, příliš biologickou“, zůstává-li jaksí v pozadí, zůstává tam nicméně jako maják. — Janetovy, Ribotovy, Myersovy odborné práce — o Freudových nemluvic — zdají se jim otvírat nová a netušená pole. Ponoukají je k studiu, k pokusům, jak zjistit podíl podvědomého, vůbec iracionelního, a to nejen na individuálních životních projevech, nýbrž také na osobním poznávání pravé skutečnosti. Cestou napadá je potřeba revidovati vztah k metapsychickým vědám, k mystice, k teosofii. Pouštějí se i do prací směřujících k jakési rehabilitaci t. zv. morbidních, delirických duševních stavů, jak o tom m. j. svědčí kuriosní, nedávno vydané „Neposkrvněné početí“, společný Bretonův a Eluardův pokus o simulaci různých duševních chorob. — V oně době vycházejí první práce Lévy-Bruhlovy; týkají se mentality a duševního života primitivních národů, jsou to práce spíš sociologické, ale v „Bergsonově světelném chvostu“ a vedle některých současných prací vědeckých vklíní se bezděky v soubor psychologický, dodávají mu neočekávaného zabarvení. Mají značný vliv. — Ale i samotné vědy přírodní jako by se byly smluvily a odpůrcům kausality, finality, světa geometrického „šly na ruku“. Zjev náhlých mutací otrásá evoluční teorii. Einstein a Minkowski zrevolucionisovali vládnoucí představy o času a prostoru.

„Přírodní zákony,“ píše G. A. Borgese, „jejichž neměnnost byla tolika generacím korunovací tvorby a ručitelem za důstojnost bytí, jsou buď zvráceny, buď nabyly vzhledu tak problematického a mnohoznačného, že jsou zákony už jen podle jména.“ A Borgese uvádí místa z knihy hvězdáře Eddingtona „Jakost fyzického světa“, která dovozují, že návrat k bývalému materialismu je věci vyloučenou. Rutherfordův objev o přetržitosti hmoty „zavádí do představy o hmotě změnu rázmu takovou, že předčí souhrn všech, jichž doznala od dob Demokritových“. „Dědicem geometrického světa Pravidla je svět, v němž se vyvinula Výjimka. Tam, kde platila stálost a evoluce, nastoupilo slovo kreace.“

První číslo „Surrealistické revoluce“ vychází v prosinci 1924. Jeho hlavním „chodem“ je anketa „Je sebevražda nějakým řešením?“ K této anketě přiměla surrealisty jistě asi jejich rodinná záležitost — sebevraždy Vachéva a Regnautova — o níž nemohli nepřemýšlet. Zároveň však naznačuje vývoj od dadaismu k surrealismu, a s ostatním obsahem, jehož rázu se revue nikdy už nezpronevěří, vrhá světlo na psychologické a metafysické předpoklady onoho vývoje. Bretonovy články osobují si se zálibou onu chladnou, badatelskou vášní tu tam těžce zdýmanou věcnost, s jakou se shledáváme v některých zprávách o pracech v laboratořích. Mají také jejich pochmurnou, nerudnou a druhdy pedantickou lepost, jejíž tajemstvím jest asketické zříkání se přízdob, násilné stlačování lyrického vzletu.

Řekl jsem psychologie a metafysika, neboť surrealismus je také metafysikou.

„Pochybuji,“ píše Breton v „Les Pas Perdus“, „že by byl člověk, jehož aspoň jednou v životě nejal pokušení popřít vnější svět. I upozoroval, nic že není tak závažné, tak definitivní jako toto pokušení. Svedlo ho k revisi mravních hodnot, aniž si proto zatarasil cestu k návratu pod společné jeho. Ti, kdo za tento závažný okamžik prozření platí znepokojením, které nikdy již nepomine, slují básníky: Lautréamont, Rimbaud.“

Pokoušení, vzbuzené aktivitou onoho „podvědomého“, „iracionelního“, na něž surrealismus klade takovou váhu a kterou lze jistými metodami stupňovat podobně jako si mystikové jistým psychickým a druhdy i fyzickým treningem vnucují „účasť“, pokoušení to zavádí nás do světa „opravdových realit, nadrealit, které navzdory platonské hypotéze nejsou myšlenkami, tím méně myšlenkami jasnými, kartesiánskými, nýbrž naopak čímsi tak málo intelektuelním, že nemá ve světě sobě rovna“.

Takovým treningem, který však je v tomto případě zároveň poetickým systémem, je

automatické písmo,

na něž jsme už několikrát narazili. Jde o potlačení kontroly vědomí a rozumu. Básník se o to pokouší psaním tak rychlým, že intelligence nestačí bdít nad logickým obsahem vět. Ne že bychom, berouce péro, měli sebe slabší úmysl či plán. Nikoliv: ruka má kreslit písmenka tak, jako by byla rukou cizí. To, co takto píšeme, zachycuje toliko jakési výbuchy našeho podvědomí, na něž zase působí síly mimo pisatele. (Ve zmíněném už „Neposkrvněném počtí“ jde, zdá se, o obměnu automatického písma, o písmo dirigované, nikoliv však naší osobností „normální“, censurovanou, nýbrž osobností uvolněnou, ale uvolněnou jistým směrem, tak na př. směrem všeobecné paralysy, kterou simulujeme. To ovšem předpokládá možnost vsugerovat si — ale jak? — toto delirium do té míry, že se paralytikem doslova stáváme... s možností návratu, doufejme. Je to možné? Jmenování autoři to tvrdí.)

Jiní namítají proti automatickému písmu zejména to... že ho není. Že ho není ani v tom nejpriznivějším případě, t. j. tehdy, kdy je pisatel subjektivně upřímný; že úkon psaní sám už je pod kontrolou třídícího rozumu, a sice už proto, že píšice a (nikoliv b či c), píšeme je proto, že jsme je z 32 písmen abecedy v y b r a l i, jinými slovy, že jsme třídili.

V tomto znamení ji poznáš.

Z povšechné definice surrealismu, která je nezbytně definicí nejen neúplnou, nýbrž hůř ještě hrubou, plyne dále kritérium, kterým surrealisté poznávají své vyvolené. Některé z nich vyjmenovali jsme svrchu. Všimněte si, že jde vesměs o t. zv. kleté básníky a namnoze o básnické jinochy. Toto zdá se mi významnějším onoho. A vskutku: je-li básnický genius totožný s geniem jasnovidnosti, to jest s geniem schopným hledět skrze „realitu“ světa jakoby sklem a takto tedy vidět z přímá a realitu skutečnou, je-li básnický genius tím a právě jen tím, pak není sporu, že je v ý s a d o u j i n o š t v í. Mimochodem řečeno odpovídá toto pojetí, jak Pierre-Quint upozorňuje — platonské ideji dokonalosti, kterou představuje jinoch, v němž se sloučilo dobro a krása. — Odtud ono zbožnění Lautréamonta tuto, Rimbauda onde, a já zde nemohu víc než odkázat na překrásný essay Rolanda de Renévillie „Rimbaud le Voyant“: svým naléhavým přesvědčením o a n d ě l s t v í božského toho uličníka vykládá nepřímou, proč je jemu a jeho přátelům Rimbaud oním přitažlivým nedostizňem, které jim nahrazuje Boha, božství spílajíc. Do třetice pak nadhazuje ona definice původ myšlenkové progresy, která vedla ze stadia beztvare revolty, revolty pro revoltu, revolty absolutní k sympatiím pro revoltu vyhraněnou, usměrněnou, poměrně stabilisovanou, totiž ne již pro revoltu, nýbrž pro revoluci. Co zbývalo těmto nekonformistům po dadaistické zkušenosti? Rozhodli se pro komunismus, „nahrazující si jím co do hloubky to, co jím a s ním ztráceli co do trvanlivosti“. Lépe řečeno: hodlali. Rozhodnutí, které Pierre-Quint vydává za provedené a definitivní, mělo být smírem dvou konec konců přece jen nesourodých věcí; proto, jak jsme viděli, ztroskotalo. S jedné strany je sebezáchovný pud — a slovo

sebezáchova neberu zde jen ve smyslu fyzickém — s druhé svolení k sterilnímu, k „marnému“ bytí ve světě reálném. Nuže, „kdo jí jeden lístek artičoky, jí artičoku“: svolení „k platnému“ životu zde na zemi samo už podemílá surrealistickou metafysiku tak hluboko, že se její zřícení stává už jen pouhou otázkou času. A snad je to toto pomýšlení, co bylo příčinou, proč onen smír posléze přece jen zůstal toliko chťičem, který byl přemožen. Otázka surrealismu n a z e m i, m e z i l i d m i zůstává tím, čím byla od prvního dne: to jest neřešitelná.

O drůdy.

Zbývalo by promluvit o četných spletitých sporech, hádkách, rvačkách, které vedly k všemožným secesím, nepřátelstvím, nenávistem. Palácové revoluce, pokusy o smír nebo o získání mladších a nejmladších bývaly božskou podívanou a rajským poslechem. Začínalo to akademicky ideologickými konfrontacemi někde v zadní místnosti maličkých kaváren 14. okresu (dejme tomu), končívalo slovy „policejní zaprodanec“, „buržo“ (to je gradace), „defraudant“, „bezejmenná stvůra“, „obchodník s obrazy“ (zase gradace), dohrou pamfletů a protipamfletů, někdy také na policejním komisařství, tak na příklad po skandálu ztropeném surrealisty a jejich posilami o představení Strindbergova „Snu“, uspořádaném dvěma dissidyty. — Dobrá. Všechno to vedlo by nás ještě mnohem a mnohem dále, než kam jsme stejně už došli, a dělala-li tento inventář radost těm, kdo neviděli v dadaismu, surrealismu atd. nikdy víc než v nejlepším případě zbrkllost, já se přiznávám, že nepřikládám těmto mezihrámk jiného významu než jako svědectví příliš bujně ještě činnosti štítné žlázy.

Abych dostal kronikářské povinnosti aspoň jak tak, uvedu, že se m. j. odštěpila resp. utvořila skupina se surrealistickými vztahy, která vydávala zprvu revui „Philosophie“, jež se zvolna a různými cestami mění posléze v „Marxistickou revui“: byla tedy v této generaci větve, která se dostala ke komunismu rychlejší, resolutnější zkratkou než kmen. Ze surrealistického ovzduší také revue „Documents“, redigovaná německým uměleckým historikem Einsteinem a zatím zaniklá, kolem níž se skupila řada bývalých surrealistů — Bataille, Baron, Desnos, Vitrac, Ribémont-Dessaignes, jiní ještě, a která byla orientována směrem jakéhosi mystického materialismu. Také bruselskou revui „Variétés“, „Orbes“, „Bifur“ a j. v. třeba zařadit do této skupiny. Vesměs buď zanikly, buď vycházejí už jen nepravidelně a zřídka. — Krom toho je řada spisovatelů osamocených, nezúčastněných na žádném hnutí, jichž však v této souvislosti nelze nejmenovat; někteří jako Marcel Jouhandeau, Jules Supervielle, básníci Léon-Paul Fargue a Jouve, z nichž jen první patří k „mladým“ také věkem, jsou z nejlepších poválečných spisovatelů, a starší z nich, ti, kteří našli své ovzduší teprve nyní, jsou, byli jakoby předzvěstmi.

Skupina Le Grand Jeu jsou velmi mladí lidé, vydávající revui téhož jména. V Antologii moderní francouzské filosofie. Ale také revue této skupiny dlouho už nevyšla, a publikační činnost těchto mladých ustala zatím takměř vůbec.

Všeobecná tedy likvidace? Na všech tak či onak surrealistických frontách? Ale ano: všeobecná likvidace h n u t í. A s této strany nic už krom lidí, kteří se možná klamou, hledají-li pravdu proto, aby ji našli, zatím co se strany oné celý svět, který se klame jistě, pátraje jen po znamení, že pravdu našel.

věda a práce

Prof. dr. A. Ostrčil:

Problém rakoviny

(Napsáno na přání redakce.)

Co je to rakovina?

Rakovina s hlediska pathologicko-anatomického jest novotvarem, to znamená, že její tkáň se tvoří z nových buněk, které se rychle dále množí postupným rozdělováním. Nesmíme si však představovati, že zmíněné buňky jsou pro organismus naprosto novým elementem, jehož tam dříve nebylo. Povstávají vždy z tak zvaných buněk epitheliálních, to jest buněk, které pokrývají sliznice a kůži. Rakovina může proto vznikati všude, kde se tyto buňky nacházejí, tedy na kůži, v ústech, na jazyku, v hrtanu, v hltnu, v žaludku, ve střevě, v játrech, ve žlučníku, v děloze a t. d.

Rakovina počíná nejprve ve tvaru malého nádorku mikroskopického, pak jako velkého uzlíku, který se rychle zvětšuje, rozšiřuje se do okolí, prorůstá do tkání sousedních orgánů a rozrušuje je, při čemž často se na svém povrchu rozpadá vředovitě. Mimo to může mízními cévami pronikati i do vzdálených částí těla. Proto patří rakovina mezi tak zvané zhoubné novotvary.

Ponechána sama sobě je nezhoubná (což znamená, že by byla nevyléčitelná) a vede během několika měsíců až roků ke smrti, podle toho, o jaký druh rakoviny jde, a v jakém orgánu tělesném se vyvinula. Jest tedy jedním z nejzhoubnějších onemocnění, ježto u mnohých jiných těžkých chorob též značně rozšířených, na př. u tuberkulosity, přece jest možnost samovolného vyhojení, dostane-li se nemocný do příznivých poměrů.

Rozšíření rakoviny.

Frekvence rakoviny je nejlépe zřejmá z pozorování pathologických anatomů, kteří odhadují, že úmrtnost všech lidí po 20. roce na rakovinu obnáší 10 procent obecné úmrtnosti. Nejčastěji přichází rakovina v žaludku (třetina všech rakovin), pak v děloze. Dost často onemocní žláza prsní, obličej, dutina ústní, jícen, tlusté střevo, o něco řidčeji hrtan, močový měchýř, ledvina. Celkem můžeme říci, že rakovina je nemocí pokročilejšího věku. Zřídka vzniká dříve než kolem 40. roku, často později. V poslední době se tvrdí, že se rakovina po válce značně rozmnožila a že zachvacuje i osoby mladší. Je nutno připustiti, že všichni lékaři mají takový dojem. Přesně však prokázáno to není. Je nutno také bráti v úvahu, že následkem zdokonalení diagnostických prostředků rozeznává se nyní rakovina daleko rychleji a přesněji než dříve, kdy mnoho případů rakoviny nebylo vůbec rozpoznáno.

Jak vzniká.

Příčinu vzniku rakoviny lékařská věda bohužel dosud nespáhala, ač všichni badatelé vynakládají obrovské a obětavé úsilí na rozřešení této otázky. Několik hypotes pokouší se jí vysvětliti.

a) Cohnheimova teorie vykládá vznik rakoviny ze zárodečných, tedy dosud nediferencovaných buněk s velkou rozmnožovací schopností, které se během vývinu zárodku odštěpily od ostatních a zůstávají se svou utajenou růstovou mohutností dřímati, až je nějaké po-

dráždění probudí k dalšímu růstu, který pak je ovšem atypický, jako pozorujeme u novotvarů, t. j., že buňky dělí se rychle, nepravidelně a neomezeně. Je pravděpodobno, že skutečně některé nádory (tak zvané dermoidy, tridermomy, které obsahují elementy všech tří zárodečných listů) asi tak vznikají. Experimentálně nepodařilo se však vyvolati rakovinu částí embryí. Jedině Askanazy pozoroval po vstříknutí embryonální rozmělněné tkáně vznik teratoidních nádorů. Carellovi se podařilo vyvolati u kuřat vstříkovaním embryonální kaše, k níž přidal něco arsenu, sarkom (zhoubný novotvar, tvořící se z vazivových buněk). Při tom ovšem není dokázáno, že sarkom vznikl ze vtělených zárodečných buněk nebo podrážděním vlastních.

b) Ribbert učí, že nejdůležitějším činitelem pro vznik novotvaru vůbec je odštěpení se určitých buněk ze svazu ostatních, čímž je porušena vzájemná rovnováha růstu a odštěpené buňky se začnou neomezeně rozmnožovati. Pro tuto teorii mluví do jisté míry i okolnost, že mnohé novotvary vznikají ve stáří, zejména rakovina, kde životní energie vazivové tkáně je zmenšena. Některým badatelům, zejména Lubarschovi, se podařilo vočkováním kousků slinné žlázy do ledviny králíčí vyvolati rakovinu, která však neměla ráz implantované tkáně, nýbrž tkáně ledviny, což vede k jinému výkladu jejího vzniku, jak se hned zmíním.

c) W i r c h o w příkládá zásadní význam pro vznik rakoviny vleklému dráždění (irritační teorie) určité tkáně, které vede buď přímo k vývinu novotvaru, nebo druhotně následkem vzniknuvšího vleklého zánětu.

O příklady k podpoře této teorie není nouze. Tak vzniká rakovina dolního rtu u kuřáků dýmky, rakovina jazyka na straně vykotlaného zubu, který ostrou hranou dráždí jazyk. Pro irritační teorii mluví též vznik rakoviny na břichu domorodců v Kašmíru, na místě, kde nosí kamínka s dřevěným uhlím.

U röntgenologů a radiologů zejména dříve byla pozorována rakovina prstů ruky, které nebyly chráněny před stále se opakujícím drážděním paprsky röntgenovými a radiovými.

Pokusně v biologické laboratoři se podařilo vyvolati rakovinu různým způsobem, z nichž se stala téměř klasickou metoda potírání ucha králíčího dehtem. Japonec Jamagiva pozoroval vznik rakoviny žlázy prsní po vstříkovaní dehtu do její tkáně.

Velký rozruch svého času vzbudily pokusy Fibigerovy, kterému se podařilo v 60 procentech vyvolati rakovinu zaživacího traktu u krys tím, že je krmil americkými šváby (periplaneta americana), jež v sobě obsahují larvy červa spiroptera neoplastica, které vniknou do slizničního epitelu zaživacího traktu a dráždíce tato místa vyvolávají zde rakovinu, metastasující i jinam.

U člověka podobným způsobem vyvolává rakovinu měchýře močového, u domorodců v deltě Nilu cizopasník distomum haematobium, rakovinu jater u severoněmeckých rybářů opisthochis felinus vnikající do těla požíváním syrových ryb, rakovinu tlustého střeva schistostomum japonicum.

Již z tohoto různorodého vzniku rakoviny vysvítá, že není možno pomýšleti na to, že by rakovina byla vyvolávána nějakým určitým mikrobem nebo parásitem. Pro to mluví též Rouxovy pokusy s kuřecím sarkomem, který je vyvolal i vstříkovaním filtrátu skrze Chamberlainovy filtry, které nepropustí žádný buněčný element.

Vnější vlivy a dispozice.

Z uvedeného je zřejmo, že rakovina může vzniknouti vlekým drážděním určité tkáně ať mechanickým, thermickým, chemickým nebo určitými paprsky. To jsou vlivy exogenní. Ty však nemohou býti jedinou příčinou, ježto jinak by se musilo podařiti vyvolati rakovinu těmito prostředky u každého individua a nikoli jen v určitém procentu, jak tomu je ve skutečnosti. Jistě tedy hrají určitou úlohu mimo to vlivy endogenní, vlastní organismu, t. j. obecně řečeno určitá dispozice, konstituce.

Velmi názorně to stvrzují důkladná pozorování Maud Slyeové, která je studovala po 13 roků na 50.000 myši v různých generacích. Pozorovala generace, které pravidelně trpěly rakovinou a naopak, které byly imunní proti rakovině. Křížením těchto různých kmenů podařilo se přenést jak náchylnost ke vzniku rakoviny, tak odolnost vůči ní. Je zajímavé, že při tom byl dědičný nejen druh novotvaru, nýbrž i sídlo (orgán) rakoviny. Je to tedy do určité míry dědičná dispozice pro rakovinu.

Je rakovina nakažlivá?

Odpověď je těžká. Tolik je jisto, že nebylo pozorováno přenesení rakoviny z člověka na člověka. Nejlepším důkazem toho je, že neonemocněl žádný lékař při operování rakoviny, i když se při tom poranil. Přenášení rakoviny s jednoho druhu zvířete na druhého téhož druhu, jež se snadno daří při pokusu, nutno vykládati jako implantaci a nikoli jako nákazu. Zajímavé jsou endemie rakovin, které Loeb a Jobson pozorovali u hovězího dobytka téže farmy, Plehna a Jaboulay u pstruhů ve žláze štítné, Moreau u myši. Belle, Sticker popisují též endemie rakoviny u lidí v určitých místech, domech. Avšak i tato pozorování nejsou důkazem pro mikrobielní nebo parazitární přímý původ rakoviny.

Velmi zajímavé a zásadně důležité jsou nové

poznatky biochemické,

k nimž lékaři dospěli v poslední době na základě stejně duchaplných jako pracných pokusů.

Tak Warburg dokázal, že rakovinné buňky mohutně rozkládají glykosu v kyselinu mléčnou. V seru krevním rakovinou stížených osob je rozmnožen globulin oproti albuminu, a mimo to je tam zvláštní nuclealbumin, jenž chrání rakovinné buňky před rozpouštěcí schopností normálního sera. Rakovinná tkáň má dále značné množství uhlohydrátů a jeví pro ně zvláštní selektivní schopnost. Pokusy bylo dokázáno, že uhlohydráty podporují vzrůst naočkované rakoviny u zvířat. Naopak u diabetiků, kde se vylučuje cukr z organismu, je rakovina vzácnou. Buňka rakoviny vylučuje 10krát více kyseliny mléčné než jiné tkáně. Kyselina mléčná, jak již bylo řečeno, povstává rozkládáním glykosy, odtud značně kyselá reakce rakovinné šťávy. Bez glykolysy není růstu rakoviny. V seru osob rakovinou postižených (podle Freunda a Kaminera) chybí nasycená dikarbonová kyselina, která má vlastnost rozpouštění buňky rakoviny. Je zajímavé, že brněnský experimentální patolog Laufberger zjistil podobnou látku ve žloutku, bramborech, v japonském vosku. Zato však serum lidí, rakovinou stížených, obsahuje nenasycenou kyselinu dikarbonovou, která vzniká u osob nemocných rakovinou úchylným štěpením tuků ve střevě. Konečně

bylo zjištěno, že rakovinná tkáň má zvýšenou autolytickou schopnost.

Boj proti rakovině

se nyní organizuje v celém kulturním světě. Tak u mezinárodní společnosti národů v hygienické sekci jest zvláštní komise pro studium rakoviny. U nás od r. 1904 je založen Československý spolek pro zkoumání a potírání zhoubných nádorů sídlem v Praze, jehož činnými členy jsou všichni odborníci jak teoretické tak praktické lékařské fakulty Karlovy university. Tento spolek mnoho vykonal vlastní prací, dochází však jak ve veřejnosti tak u povoláních kruhů velmi malá, ba můžeme říci skoro žádná pozornost, tím méně pochopení, což je zásadní chyba a velká škoda. Má-li totiž boj proti rakovině býti úspěšně veden, musejí se zúčastniti nejen lékaři odborníci, nýbrž i veškerí lékaři a laikové a zvláště povolané kruhy laiků. Za dnešních poměrů trpí tato záslužná práce především pesimismem nejen laiků, nýbrž i mnohých lékařů, kteří pokládají rakovinu za nevylechitelnou, což je naprosto mylný názor.

Na základě nejstřízlivějších vědeckých statistik je dokázáno, že rakovina žaludku, není-li příliš pokročilá, je zhojitelná v 25 %, prsu v 50 %, dělohy ve 40 %. Tato čísla porážejí jakýkoli pesimismus. Rakovina je tedy vylečitelná a tím ve větším procentu, čím ranější stadium její je rozpoznáno.

Jedním z nejdůležitějších činitelů v boji proti rakovině je její včasné rozpoznání. Bohužel drahý čas velmi zhusta bývá promarněn buď nepochopitelnou netečností nemocných, bohužel někdy i některých lékařů a zvláštní lehkověrností laiků právě namnoze vůči šarlatánům a fušerům a vůči jejich prostředkům, které jsou ziskuchtivou reklamou tiskem nabízeny. Takové počínání by mělo býti stíháno trestem, ježto zavinuje každoročně smrt řady lidí, kteří promeškají vhodnou dobu k léčení. Bohužel i mnohé denní listy libují si v přinášení sensačních nesmyslných zpráv toho druhu, jen když jsou doprovázeny nějakým cizím jménem. I zde by bylo na místě trochu více autokritiky. Vždyť každá redakce deníku má svého lékařského poradce, který by měl podobné zprávy, jež natropí tolik zla, kontrolovati, censurovati a přiváděti na pravou míru.

Jak se léčí.

Účelná léčba rakoviny se horlivě studuje jak v laboratořích, tak na klinikách. Četné její návrhy možno rozdělit v tyto skupiny:

a) Chemotherapie. Byla sestrojena celá řada preparátů arsenových, jodových, cholinu, těžkých kovů a jiných, které u zvířat ničí rakovinnou buňku. U člověka podobné prostředky nedocílily úplně zřejmých výsledků. Je to podmíněno asi jinou anatomickou skladbou rakoviny zvířecí a lidské.

b) Imunotherapie. Zakládá se na pozorování Dugerna, jemuž se podařilo zhotoviti cytolytické serum proti epitheliím. Je prováděna jednak pasivní imunisací, jednak aktivní. První (Richet, Héricourt) koná se serem, jež se odebírá zvířatům, kterým se opětovně vstříkuje emulze rakovinných buněk. Aktivní imunisace se provádí (Blumenthal, Leyden) přímým vstříkáním emulze rakovinných buněk s přísadou nějakého antiseptika. Něco podobného je terapie autolyticky (Rowsing, Fichera).

c) Operativní terapie, která spočívá v tom, že one-

mocnělý orgán podle jeho významu buď částečně nebo úplně se odstraní i s ložiskem rakoviny.

d) Léčba ozařováním a to röntgenovými a radiovými paprsky, jež je nutno vtělit vhodným způsobem, tak aby zničily tkáň rakovinnou a nepoškodily okolní tkáň zdravou, což vyžaduje velké zručnosti a odborného vzdělání stejně jako léčení operativní.

Jedině poslední dvě zmíněné metody přicházejí v úvahu za nynějších poměrů vzhledem k léčení rakoviny lidí. Výsledky jimi docílené jsou velmi uspokojivé. Pochopitelně jsou tím lepší, čím dříve nemocný vyhledá léčení. Není správnou představou, kterou namnoze má obecnost i lékaři, že zmíněné dvě metody jsou jaksi konkurenčními a že v daném případě lze libovolně použít jedné nebo druhé.

Zda se má operovati či ozařovati, je odvislé od druhu rakoviny a od jejího sídla a rozšíření a celé řady jiných okolností. Velmi výhodné je někdy používati obou metod současně nebo po sobě. Tak na příklad na mé klinice ve většině případů děložní rakoviny kombinujeme operativní odstranění nemocného ložiska se současným ozářením radiem a vstříknutím kovové radiové emulze do okolí odstraněného ložiska rakovinného a s röntgenováním v následujících dnech. Tímto způsobem podařilo se nám vyléčiti 60 % rakoviny dělohy z případů operabilních a jsoucích na hranici operability a 30 % z počtu všech případů, tedy jak operabilních, tak pokročilých inoperabilních.

Konečně je nutno zdůrazniti, že rakovinu může jediné řádně rozpoznati a s úspěchem léčiti příslušník toho oboru, do kterého orgán onemocnělý rakovinou spadá. Tedy chirurgickou rakovinu (žaludku, střeva a p.) má léčiti chirurg, rakovinu ženských pohlavních orgánů gynaekolog, rakovinu kůže dermatolog atd. Vydváží-li se někdo za specialistu pro léčení rakoviny vůbec, jakéhokoliv orgánu, nebo za radiotherapeuta, jenž ozařováním léčí rakovinu všech ústrojí, je nutno na takové počínání pohlížeti jako na novou formu moderního šarlatánství.

Jak vidno z uvedeného, není správné pohlížeti na problém rakoviny, třeba by byl ještě velmi vzdálený od úplného rozřešení, nijak černě, a zejména je úplně pochybené skládati ruce v klín. Již nyní je mnoho vykonáno, již nyní mnoho nemocných možno zachrániti a další pokrok jistě brzo se přihlásí, bude-li boj proti rakovině veden společnými silami lékařů i laiků s pravním přesvědčením a s oprávněným optimismem.

dopisy

Stroje a člověk

V Praze, dne 13. května 1932.

Pan

MUDr. L. P. PROCHÁZKA,
ministr m. s.,
ředitel zdravotní služby hl. m. Prahy,

PRAHA I.,
Rytířská ul. 18.

Slovutný pane,

promiňte, jestliže obracím se k Vám tímto listem. Pohnutkou k němu jest mi obsah Vašeho článku, uveřejněného v časopise „Přítomnost“ dne 4. května pod titulem „Kdo nepracuje, ať

nejí“. Nebyl bych se k tomu odvážil, kdyby nepocházel článek Váš od muže stavu lékařského, kterého si my, inženýři, vážíme co dobrodinců lidstva. Musíme tedy počítovati tím bolestněji úsudek, který o technice, jejím pokroku a vlivu na život lidu pronášíte. Vždyť i Vám nebylo by jistě lhostejno, kdyby Vaší vědě a Vašemu povolání bylo vytýkáno, že jest na škodu lidstva.

Správně dáváte výraz své starosti, jak opatříme místa pro novou generaci. Dovolte, abych uvedl, že jsem již před lety poukazoval k tomu, že v ČSR. musíme i v normálních dobách nejméně každých 10 minut času denního i nočního opatřiti nové místo našemu přírůstku a jaká je to veliká úloha. Až do roku 1929 podařilo se nám toto umisťování v míře přímo úžasné, neboť umístili jsme celý dřívější přírůstek. Nelze jinak souditi, než že se to podařilo právě vlivem technického pokroku, který také přináší veliké množství nových zaměstnání, dnes na př. v automobilismu (ve Francii v automobilní výrobě i v provozu je o 500.000 lidí více než v hornictví) v úpravě silnic, letectví, jiskrové telegrafii a podobných vynálezech. Můžeme tedy doufati, že, až přejde vlna deprese a nastanou normální doby a otevře se zase svět, najdeme obživu i pro náš přírůstek národní. Vzpomeňme jen, co nám chybí i na našem venkově jen v zařízeních hygienických a jaký pokrok musíme učiniti ve zvelebování přírodních pokladů Slovenska a Podkarpatské Rusi, abychom poznali, že práce jest u nás dosti i dnes. Uvážíme-li pak onu náhlost, s jakou krise zachvátila celý svět, musíme jistě souditi, že hlavní příčinou její musí býti přec jen věc jiná, než pomalu se vyvíjející racionalisace, byť by i ona nebyla bez vlivu.

Ano, byly časy, kdy technika se musela obíratí pouze hmotou, aby ji podrobila službě lidu, ale moderní doba přinesla důkaz, že inženýři byli první, kteří obrátili pozornost vědy i praxe k vlivu práce na činitele lidského a vyvinuli, co první inženýři humanity, celou novou vědu, kterak osvoboditi člověka od dřiny, ulehčiti mu těžkou práci, zvýšiti výkon, ale ovšem zároveň zkrátiti čas v pracovišti ztrávený a hlavně zvýšiti výdělek a tak dobytí mu větší podíl na radosti ze života, na které má stejné právo, jako bohatec. Velké vynálezce XVIII. a XIX. století nelze přece prohlašovati za vyděrače a otrokáře lidu dělného, ani Ing. Taylora, tohoto inženýra humanity doby nové, jehož vysoce mravní zásady a soucit s jeho soudruhy z jeho díla všude jest zjevný. Zvláště my, inženýři českoslovenští, jsme první z těch, kteří doplnili Taylorovo učení požadavkem hlubšího výzkumu činitele lidského a vlivu výkonu práce na tělesnou i duševní podstatu člověka pracujícího. Přičiňovali jsme se tak nejen v továrnách co živnostenská inženýři, ale naléhali jsme na zřízení poraden pro volbu povolání, vybudovali ústav pro psychotechniku, první v ČSR. a přičiňovali se o badání v oboru fyziologie práce, tedy o rozšíření péče o dělníka. Vyhledávali a podněcovali jsme my, inženýři, i milé kolegy lékaře, a doufám, že tito vydají svědectví, kterak v nezištné práci společně hleděli jsme přiněsti pomoc dělníku, kterou jinde podává pokrok výzkumu technické práce. Není naše povolání, ani my sami, nelidská a bezohledná k lidskosti! Naopak v našich srdcích, ale i v našem rozumu a duši, plane zvýšené pochopení a soucit k těm, se kterými stojíme v práci v jedné řadě a jejichž blaho, ano zdraví i bezpečnost života, dána jest do odpovědných našich rukou. Nelze uvést ani jediného příkladu, aby technika hlásala používání strojů k zahrnutí lidí do bída. Naopak, i u nás i ve všech mezinárodních kongresech o vědeckém řízení práce hlásáno jasně do celého světa, „racionalisujte opatrně, aby nepovstala nezaměstnanost“.

Oproti tvrzení, že technika stojí k humanitě naprosto zády, zvedám slavnostní protest a volám k obraně celý nově vzniklý

stav inženýrů humanity. Jde zde o hrozný omyl v názorech na technický pokrok a na celý vývoj nové doby pod jeho vlivem. Ano, „utrhl se jeden veliký oddíl civilizace dnes převládající, brzy naprosto vládnoucí, který kráčí mílovými kroky vpřed“. Ale, proč se tak stalo? Protože světem dnes vládnoucí kruhy, zaslepené zpráchnivělou tradicí věkovitou a zásadami doby otrokářského Říma, které prohlašují ještě dnes, v době demokracie, za „jedině přijatelné základy a podmínky dnešní civilizace“, nedovedly držeti krok s obdivuhodným pokrokem techniky a přirozeně zůstaly v zaostalosti své pozadu, ztrácejíce žalostně spojení se svou dobou. Oni ve své bezradnosti svým nepochopením znamenají a potřebují dobu a lidu pracujícího, ztratili svůj cíl, dávno přežitý, a hrozí se následků, které sami zavinili v bázní před novou rodící se dobou, pro niž nemají srdce. Nikoliv technika, ale panovačnost a hrabivost lidská šly a jdou přes tisíce, ano miliony hrtvol, jež válka světová, jimi vyvolaná, sklátila bezohledně v hrob.

Technika má cíl jasný a přesný před sebou, jak sám Couderhove-Calergi vyslovil, aby otevřela lidstvu bránu do ráje života práce v míru a spokojenosti, spravedlivě odměňované. Inženýři nemají příčiny báti se nové rodící se doby, ona bude vyplněním jejich ideálu pokroku, humanity a spravedlnosti. Příčina veškeré dnešní bídy a velikého napnutí sociálního jest jiná. Jeť to příšerné dědictví světové války, onen hrůzný úpadek svědomitosti a poctivosti i důvěry a stejně hrůzný vzrůst hrabivosti a kořistnictví lidského a požívачnosti.

Inženýři snažili se a snaží o ulehčení námahy pracovní a zvýšení výkonnosti a výdělku. Ale odměnu za tuto výkonnost vyměřují bohužel jiní, nikoliv inženýři, nýbrž ti, kteří z práce té hledí mít zisk. Inženýři udávají jen, jak nejlépe vyráběti, nikoliv mnoholi a zač prodávati. Oni věří, že poctivě práci a zvětšenému výkonu dostane se větší odměna a zkrátí se čas pracovní a tak rozmnoží možnost u dělníka, užiti radostněji život. Ale v naději té jsou zklamáni jako jejich spolupracovník dělník. Ne technický pokrok, ale nemírná touha po zisku, jež se zakořenila v čase války, kdy se vydělávaly miliardy lehce a lehkomyslně, zavedla mnohé peněženíky do spekulací, v nichž přehlédli zaslepeně všechny skutečnosti vývoje světa a proto nastalo zhroucení, nejprve bursovní spekulace, potom poplach u věřitelů celého světa (Hanau, Oustric, Sklarek, Kreuger). Dnes, pohlížíte-li jako lékař na zdraví života veřejného i rodinného, nemůžete neviděti všude hrozný úpadek ve svědomitosti a morálce. Kde je zde vina technického pokroku? Technického pokroku bylo zneužito, ale vinen není, jako nebude vinna věda lékařská, až v příští válce budou se pěstovati v lékařských laboratořích morové bakterie pro válečné účely.

Správné jest, že z pokladen nesolidní spekulace vyšel na lidstvo mor hrabivosti, zaslepil jeho svědomí a ohledy veškeré spravedlnosti i k těm, kdož prací rukou i ducha svého je živili. Vždyť i Vaše odborné korporace by mohly vyprávěti mnoho o ocenění veliké Vaší práce těmi, kdož ovládají peníze pokladen. Jak tomu odpomoci, ptáme se i my, neboť nejsme jen skuhravci. Hledáme s Vámi. Milujeme svůj národ a učiníme vše, aby jeho kulturní a energetický potenciál státní byl zachován. Kéž povinnost k národu přemůže vliv sobectví a požívачnosti!

Prostředek druhý: Veřejné investice jsou pouze prostředkem přechodným, ale právě proto jen v nejhlubší depresi vhodným, na trvalo sotva udržitelným. Ale jest to i Vámi uznávaná práce technická, tak odsuzovaná, kterou volají zde na pomoc. Brzdění technického pokroku nepomůže, naopak, z jeho dalšího rozvoje musí vyjít pomoc světu. Technický pokrok se nedá zarazit, mozky lidské nelze zabeždit a není si toho ani práti. Prohlásili tak i naši nejpřednější vůdcové dělničtí veřejně a otevřeně i hlasitě. Vždyť technika přináší nám nové statisíce míst a zaměstnání. Zavedení práce ruční místo strojové, ne teprv nyní, ale již v roce 1920 státní správou aktivované, ukázalo se trvale neuskutečnitelným, hlavně v případě prací v boji se živlem, vodou. Jest jen jediná pomoc, a to plyne z našich úvah i názorů v cizině pronášených, jasně:

Znovuvzkříšení svědomitosti lidské, povznesení morálky, vyplnění hrabivosti a požívачnosti. Musí přestat nespravedlnost v rozdělování výdělku a zisku, které velicí spekulanti světa shrabují pouze do svých kapes a jsou těmi, kdož vpravdě „obracejí se zády k veškeré humanitě a spravedlnosti“. Technikové a techničtí podnikatelé byli první, kteří provolali heslo „služby veřejnosti“, ale toto nedocházelo ohlasu ani v oněch povoláních, jež se honosí dnes svojí humanitou. Naopak, ony pomáhaly, aby vůz vlády světové řítil se k srážu marnivosti prestiže, velkých mocí, hluchý k volání našemu a našich podnikatelů a spolupracovníků v továrnách a na staveništích, jako by si myslel bezstarostně „po nás potopa“. Ovšem návrat k ctnosti jest dlouhou cestou a trnitou. A tak dnes nepomůže nic, než zanechat nařikání a obviňování, beztoho neplodných, jasně a bez bázně pohleděti v tvář poměrům doby a vzpružiti se od řečnění k činům. Každý se musí uskrovnit. Jeden musí pomáhat druhému, práť a dávat mu spravedlivou odměnu za práci poctivě vykonávanou bez „ulejvání“. Nezaměstnanost nesmí býti povoláním a pracoviště zavírána, není-li plného zisku. Správa peněz musí svěřena býti lidem nejvyšší svědomitým a prozíravým, prostým veškeré vášně a hrabivosti. Státníci světa musí upustiti od malicherných pŕetek prestižních a spojit se v dohadech o velikosti výroby i distribuce.

Dozvoľte, abych na konci celou věc osvětlil příkladem: Představte si, že bohatý spekulant zařídí skvostné sanatorium a dovede v ně vlákat ubohé nemocné. V něm lékař nejvyšší svědomitý a výborný průkopník své vědy, bude se snažiti všemi silami ulehčiti svízeli nemoce novými metodami a zkrátiti dobu ztrávenou na lůžku. Ale čím rychleji docílí lékař uzdravení a spokojenosti pacienta, tím více zvyšuje cenu pobytu majitel-spekulant jen pro sebe, až k pohoršení veškeré morálky. Řekněte i potom, že tato „věda obrací se bezohledně k lidu zády a že jest chladna k jeho zájmům atd?“

A nyní spějme ke konci.

Zdá se mi, „ubohému materialistovi“, že ona Prasila, která řídí celý svět, vede neodolatelnou silou zpupnou část lidstva k poznání spravedlnosti, svědomitosti a skromnosti. Obléká jí hrubou košili zdravého uskrovnění a pochopení pro zájem svých bližních. Vítáme to my, inženýři, vždy pokorní synové oné Prasily, jejíž moc ve svém povolání denně poznávájí.

Jsem v dokonalé úctě oddaný

Ing. Dr. h. c. E. Zimmer,

president Masarykovy akademie práce.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačové stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner, Brno-Česká 16.

nové knihy

Zlatý sever

Tricet let na Zlatém Severu. Napsal Jan Welzl. Úvod napsal Karel Čapek. Přeložil Paul Selver. (Allen and Unwin, 10½ šilinku.)

„Nikdo nikdy neslyšel, kdo je Welzl, ale všichni vědí do dneška, kdo je „Bear-eater“ (Pojídač medvědů): říkali mu tak, poněvadž snědl pěkný kus medvědího masa na posezení, když byl donucen sněhovou bouří ztrávit čtyři dny bez potravy pro sebe i své psy „za větrem“ pod skaliskem při návratu z obchodní cesty ke svému eskymáckému příteli Na Ankovi. Tato epizoda byla vybrána z tuctů ještě opravdovějších, poněvadž znázorňuje — mezi jiným — nejvýznačnější vlastnost Welzlova — jeho životnost.

Dějístem jeho dobrodružství jsou ostrovy Nové Sibíře; ale zeměpis je tu tak neurčitý, že se cítíme spíše v legendárním světě „za boreášem“. Je to mnohem podivnější svět, než lze nalézt v nějakém učeném pojednání, psaném, aby udivovalo, mnohem ucelenější, mnohem životnější; a jakmile jednou je jisté, že lidské bytosti mohou v něm žít, není v jejich zvláštních počínáních nic, co by nakonec neharmonovalo s lidskou přirozeností. V knize nenajdeme pokus o nějaké roztahování neobvyklých zvláštností; tón knihy je tónem Welzlova mínění: „ten život, který jsem žil po 30 let, se mi tehdy nezdál tak zvláštní“. Karel Čapek, který připomíná s potěšením, že Welzl patří mezi jeho české krajany, uvádí, že Welzl ve své rozvážnosti a opatrnosti je typem selského člověka z jeho vlasti. Zřejmě nenapadlo Welzlovi, že by měl nějaká dobrodružství, až když mu to řekli ti dva novináři, kteří napsali tuto knihu — a napsali tak, že sami z ní zmizeli, což dovoluje Welzlově prostotě, aby sama svědčila o jeho vyprávění.

Vyprávění se začíná před nějakými 30 lety, když Welzl pracoval jako zámečník v Irkutsku na sibiřské dráze. Povídá, že neměl „vzdělání“; ale vedle svého řemesla měl přirozenou inteligenci a zkušenosti v cestování. Táhl ho to do severního Ledového moře. Nakonec dva roky padnou na tu cestu; a je půvabné sledovat koně a saně, s nimiž vyjel, soba, za nějž se slzami v očích dal svého koníka, vor, který si vystavěl a na němž žil tři měsíce, když řeka, tekoucí na sever, mu poskytla možnost snadného postupu, jeskyni, kde přezimoval se soumarem, Mongoly a vypovězence sibiřské, s nimiž se setkal, stromy, stepi a tundru, a jak se ani trochu nebál „polárních světél“ — ale to vše je takřka jako o nějaké procházce. V dalším údobí žije v jeskyni na ostrovech Nové Sibíře, sám se svými soby. Zima, hrůzy zamrzajícího moře, temnota, nic ho nemohlo přimět ke změně programu; a když dlouhá

zima přešla, snažil se být užitečný velrybářům, polárním lovcům i Eskymákům. Polárníci jsou vynalézaví chlapíci; jeskyně není pořádným domovem, dokud nemá okna; ale okno z pořádného skla by se rozbilo při polární bouři a to by znamenalo smrt pro obyvatele. Tedy se okno udělá z lahvi naplněných vodou a utěsněných mokrym mechem.

Ale nemusíme prodlévat u domácích hospodářství, neboť Welzlova přizpůsobivost je ještě patrnější v jeho obchodě, který byl brzy velmi rozvětven. Může být, že v obchodě není platonské ideje; ale je-li, pak Welzl jí přišel jistě blíž, než některý krám na Oxford-street. Velrybářství a zámečnictví mu vyneslo trochu kapitálu. Mezi skalami byla místa, podobající se rakům, politým inkoustem — uhlí. Kladivem a dlátem, pak i dynamitem doloval uhlí; ve vypůjčených pytlích mu je dovezli psi k pobřeží a tam je prodával velrybářům. Zač? Za dřevěná prkna a lati, za staré sudy, což všechno nesmírně ocenili zlatokopové. Za zlato, které od nich dostal, nakoupil zásoby do skladiště a to pak rozprodával. Když pak si najal eskymácká děvčata od 10—12 let na kopání uhlí, byl už na cestě k velkoobchodu. Tak velikému obchodu, že on a jeho lidé přešli do Dawsonu v Americe a po Yukonu, ne za zlatem, ale aby navázali nová obchodní spojení. Cesta po Yukonu by byla obrovským dobrodružstvím v nějaké knize o Aljašce; u Welzla je to hračka. Vnuklo to Welzlovi myšlenku, že by bylo dobré pro jeho obchod také obstarávat poštu; a tak jezdil s osmi psy po celém Arktiku od země Františka Josefa až k Aljašce a zažil množství milých příhod.

„Times“ 31./III. 1932.

Značně snížené ceny ve Vysokých Tatrách

Značné zlevnění textilních výrobků, zvláště však některých potravin umožnilo podnikům ve Vysokých Tatrách znatelné slevy u všech cen. V době před zahájením sezony, pro měsíce květen a červen, snížily téměř všechny podniky své ceny o 20 až 35%. Byt a plné stravování lze nyní dostati v menších lesních hostincích již za 30 až 35 Kč denně, v moderních pensioonch za 40 až 45 Kč, a i největší hotely pronajímají již za 50 až 65 Kč své prostějí zařízené pokoje i se stravou. Přepychové pokoje, jsou ovšem za ceny poněkud vyšší. Leč i pro dobu sezony snížila většina míst ceny pokojů velmi značně. Snížení činí 20—30%. Ceny pense nemohly ovšem klesnouti toutéž měrou, neboť jakmile stoupá poptávka, stoupají v Tatrách také ceny potravin. Na každý způsob bude však pobyt ve Vysokých Tatrách v létě levnější nežli dosud. Prospekty a všechny ostatní informace zasílají zdarma jednotlivá lázeňská ředitelství nebo po zapravení zpátečního porta Podkarpatský spolek v Kežmaroku, poštov. schránka 28.

Horské klimatické lázně

V květnu, v červnu před sezonou nejlevnější ceny! 50% snížení na zpáteční jízdu po 10denním pobytu! Starý Smokovec, Grand-hotel, Sanatorium Tatra. Nový Smokovec, Palace sanatorium dra Szontagha. Tatranská Polianka, sanatorium dra Guhra. Tatranské Matliary, sanatorium dra Holczmanna, dra Ekšteina. Tatranská Lomnica, státní horské klimatické lázně a soukromé pensiony. Štrbské Pleso, státní horské klimatické lázně. Výšňé Hágy, státní horské klimatické lázně a letovisko. Nové Štrbské Pleso, hotel a pension Móry. Sportovní hotel Hrebienok, Tarajka, pošta Starý Smokovec. Tatranský Domov, pension Tatranský Domov. Weszterpark - Velký Slavkov, pension. Spišská Nová Ves kúpele, pošta Sp. Nová Ves. Lubovňa kúpele, léčivé železité a rašelinné lázně.

INFORMACE u lázeňských ředitelství nebo u Svazu tatranských kúpelov a sanatorií v Kežmaroku, poštovní schránka 28.

438.000 km na cestách
bez jediné minuty starosti

116.000 km řády
bez nejméně opravy -

tot čísla, která mluví!

„Právě před 11 lety jsem začal samostatně řídit automobil a do dnešního dne jsem absolvoval 500.000 km vlastnoručně řízených bez jediné nehody nebo způsobené škody ať již sobě či eizimu. Z těchto 500.000 km připadá na vozy z Vaší mladoboleslavské továrny plných 438.000 km. Mohu říci, že tyto vozy byly vždy dobré a že jsem si na ně tak zvykl, že i když jsem se stal na kratší čas Mladé Boleslavi nevěrným, vždy jsem se zase rád k ní vrátil —“

Ložnice 27. dubna 1932.

Ph. Mr. K. Voborský.

„Zaslal jsem Vám do generální opravy svůj vůz typu 430, který mám od 7. června 1930. Ujel jsem s ním 116.000 km bez jakékoliv opravy. Byl jsem s ním vždy úplně spokojen a doufám, že po provedené opravě budu moci s ním ujetí dalších 116.000 km“.

Dejvice 1. května 1932.

Rudolf Pěknica.

Takové jsou automobily

ŠKODA